ԲԻԲԼԱԿ

ՀԱՆԴԷՍ

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

ԻԳ. ՏԱՐԻ — Թիւ 18 | 30 ԱՊՐԻԼ 1905

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. ԲԻԲԼԱԿՆ Շաբաթաթերթի Տարեկան բաժնեգինն է Պոլսոյ եւ Գիւղաքաղաքներու համար 50 ղրշ., Արտասահմանի համար՝ 5 ռուպլի. կամ 12 ֆրանք կամ 2 1/2 տալր, թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ։— 2. Ձեռք կը ծախուի հատը 40 փարայի։ — 3. «ԲԻԲԼԱԿՆ» ի վերաբերեալ բաժանորդագին, նամակ կամ ո եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել Կ. Պոլիս, Պայալ Հաուսի միջոցաւ՝ Ռոպէրդ Գոլէն, Բրօք. Յակոբոս Հ. Ճէնիզեանի։ — 4. Անվճար նամակ կամ գրութիւն չընդունուիր. — 5. Տասը օրինակի բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ նուէր կը տրուի։

ՔՐԻՍՏՈՍ ԵՒ ՍՈԿՐԱՏ

Սոկրատ, հնութեան մեծագոյն փիլիսոփան, ծնած 469 Ն. Ք. այնքան մեծ անուն մը թողած է պատմութեան էջերուն մէջ, որ չատերը ուզած են նկատել զայն՝ իբր այնպիսի ուսուցիչ մը՝ որուն կատարած գործքը կընայ նմանցուիլ Քրիստոսի կատարած գործքին։

Հետեւեալ քանի մը տողերով, մենք պիտի ջանանք ցոյց տալ այն էական տարբերութիւնը՝ որ կը գտնուի Քրիստոսի եւ Սոկրատի կատարած գործքերուն մէջ։

Եւ նախ՝ Սոկրատ զմարդիկ կը կանչէ գիտութեան. Քրիստոս կը կանչէ հաւատքի։ Ցոյն մեծ փիլիսոփային եւ մարտիրոսին քարոզութիւնը յիրաւի լի էր հոգեկան ազնուութեամբ եւ արժանապատուութեամբ։ Անանկ կը զգար թէ աստուածային կոչում մը ունի իր դարուն բոլոր իմաստակութիւնները խայտառակելու, արհամարհելու բոլոր պայմանադրական ձեւերը եւ իրերուն խորը թափանցելով, ի վեր բերելու յաւիտենական եւ տիեզերական սկզբունքները ու նոր դնելու ճշմարիտ գիտութեան հիմերը։ «Աստուած ինձ հրաման ըրաւ որ, կ'ըսէ, ամէն տեսակ միջոցներով քննեմ մարդիկը եւ գտնեմ իր կամքը զոր երբեք յայտնած է մարդոց»։

Այս պատճառաւ երբեմն կոչուած է ան «մեծ հարցաքննիչ դատաւորը» իր ժամանակակիցներուն։ Ան ջանաց սորվեցնել մարդոց իրենց տգիտութիւնը, եւ կը յայտարարէր թէ այն է առաջին պէտքը հարազատ գիտութիւն ձեռք բերելու համար։ Գնոստիկեան կամ գիտական կոչուած փիլիսոփաներուն դէմ կը մարտնչէր, եւ մինչ անոնք կը պարծէին իրենց գիտութեամբ, ան

կը պնդէր թէ ճշմարտութիւնը իրենց կարծածէն աւելի բարձր եւ աւելի մեծ է, թէ զանիկա գիտնալով մարդիկ հպատորութեան կուգան անյեղլիին եւ աստուածայինին հետ, այնպիսի բանի մը հետ որ անհունապէս աւելի տեւական է քան թէ անձի ու կեանքի նկատմամբ կազմուած ժողովրդական գաղափարները։ Դառնալով չգիտականներուն (agnostic) որոնք կը դաւանէին թէ ոչինչ կրնայ գիտցուիլ դրապէս, կ'ըսէր. «սխալ էք երբ կ'ըսէք թէ բարոյականութիւնը լոկ յարաբերական խնդիր մըն է. թէ ինչ որ մէկու մը չիտակ կ'երեւայ ան է չիտակը։ Կայ արդարութեան օրէնք, Աստուծոյ նըման յաւիտենական ու ձեր պարտքն է ուղիղը ի գործ դնել առանց նկատողութեան առնելու անոր հետեւանքները կամ անոր օգտակարութիւնը»։ Սոկրատ կը հաւատար թէ՝ մարդիկ եթէ միայն ճանչնային ինքզինքին, առաքինի գործքերը անխուսափելիօրէն պիտի հետեւէին։ «Առաքինութիւնը գիտութիւն է» կ'ըսէր։ Ասկէ է որ իր փիլիսոփայութեամբ մեղքը կը փոխուի ագիտութեան ու անգիտակից գործողութեան։ Իր տեսութեամբ՝ մարդ մը որ ուղիղը գիտէ՝ պէտք է որ միշտ ի գործ դնէ զայն։ «Ծանիր զքեզ». «չքննուած կեանք մը չարժեր ապրիլ». ասոնք էին իր քարոզութեան մեծ նշանաբանները։ Կը կանչէ մարդիկը անձնաքննութեան, իրը նախապատրաստութիւն մը ճշմարիտ անձնական զարգացման, բանաւոր գործքերու եւ ընկերութեան մատուցանելու լաւագոյն ծառայութիւնը։ Մէկ խօսքով, Սոկրատ մարդուս իմացական բընութեան կը բողոքէ, գիտութեամբ կ'ուզէ վերանորոգել մարդը։ Սակայն, փորձառութիւնը կը սորվեցնէ թէ գիտութիւնը չէ մեր ամենագլխաւոր պէտքը։ Մենք պէտք ունինք յաւէտ ստիպող մղումի մը որուն ոյժովը ետ դառնանք չարէն եւ յանձնուինք բարիին, ինչպէս կ'երգէ Պրոունինկ բանաստեղծուհին.

«Կեանքեն դուրս կեանքի օրենք չկայ.
Քրիստոս ի՛նքն ալ օրենսդիր պիտի չըլլար
Եթէ օրենքին հետ կեանքն ալ տուած չըլլար»։

«Ես եկայ որ կեա՛ք ունենանք» էր իր մեծ խօսքը։ Ան կը խօսի մարդուն, ոչ նախապէս իրը խորհողի մը, այլ իրը մեղանչողի մը՝ որ կ'ապաշխարէ. բաղձացող ոգի մը ունի, գիտակից է յանցանքի բեռներուն եւ իր տկարութեան տիեզերքի նիւթական անհունութիւններուն մէջ, նոյն ատեն ունենալով իր մէջ յոյսեր որոնք կը թափանցեն անհուն ապագայի մը մթութեան մէջէն։

Քրիստոս մարդուն մէջ կը դնէ բարոյական վերածնութեան ամենահզօր գաղտնիքը։ Իր ներշնչած սիրոյն զօրութեամբ հեշտասէրները մաքրուած են. անարժէք բաներու կարեւորութիւն տուողները իրենց ընկեր արարածներուն անձնուէր ծառաները եղած են. աշխարհին բեռերուն տակ ընկճուողները եւ վշտահարները իրենց ցաւագին ճամբան շարունակած են, ինքզինքին խաղաղութեամբ յանձնելով Աստուծոյ ձեռքին։ Պատմութիւնը այսպէս կը հաստատէ թէ՝ մինչ Սոկրատի գործն էր վերանորոգել փիլիսոփայութիւնը, Քրիստոսի վերապահուած էր յաղեցնել մարդոց հոգեկան բնազդները եւ հիմնել վերջնական ու բացարձակ կրօնը։ Սոկրատ իմացական հիւանդութեան հետ գործ ունեցաւ. Յիսուս մեղքի բեռին հետ։

Երկրորդ, Սոկրատի քարոզութիւնը յունական քաղաքի մը ազատ քաղաքացիին համար էր միայն, իսկ Քրիստոսի խօսքը մարդուն համար է իրը մարդ։ Սոկրատ կըրնար պահանջել որ Յոյն մը Յոյնի մը արդարութիւն ընէ. Քրիստոս կրնար ամէն բարի բան պահանջել բոլոր մարդոց համար։ Սոկրատ գերիին եւ անարգուածին համար Աւետարան չունէր։ Անոնք չարին դատապարտեալ եւ անյոյս զոհերն էին։ Բայց Քրիստոս բոլոր մարդոց կը խօսի, գերիին, ոճրագործին, ընկերական խստաւորին։ «Դուք ալ, կ'ըսէ Ան, կրնաք զԱստուած պահանջել իրը ձեր Հայրը։ Միայն. երթալու էք Անոր սա աղաղակով. «Հայր, մեղան-

չեցի քեզի դէմ եւ երկինքին առջեւ»։ եւ Անոր անհուն հարստութիւնները արդէն ձերն են, — թողութիւն, խաղաղութիւն, հաշտութիւն, աղատագրութիւն մեղքի իշխանութենէն եւ Աստուծոյ որդւոց անոյշ խնդութիւնները։ Քրիստոսի աչքին մարդոց յոռեգոյնը, այն որ առաքինութեան եւ բարութեան համար բոլորովին կորսուած է, առանց արժանիքի չէ. եւ ինչպէս Փասքալ կ'ըսէ. «Աստուծոյ անարժան եղողը կրնայ Անոր շնորհքով արժանի ըլլալ, այս կերպով ամէն հոգի անմահ յոյսերու պսակեալ ժառանգորդն է։ Քրիստոս է որ բացաւ անմահութեան դուռները ամէն մարդու։ Մարդկութիւնը առաջնորդ մը կը փնտռէր գերեզմանին անդին դանուող մթին եւ վտանգալից ճամբուն համար, ու Ան պատասխանելով մարդկութեան այս անձայն ու ներքին բաղձանքներուն, յայտնեց այն տպագայ կեանքի անստուգութիւնը որուն համար Պղատոն բաղձաց եւ առանց որուն փիլիսոփայութեան ուսուցումները անվստահելի լաստեր էին միայն կեանքի ծովուն վրայ ճամբորդելու համար։ Սոկրատ կը հաւատա՞ր անմահութեան. Պղատոն ներկայացուցած է զՍոկրատ իբր անորոշ մէկը այդ մասին. բացարձակ որոշում մը չէր կրնար տալ. կը տատանէր անմահութեան հաւատալու եւ չհաւատալու կարծիքներուն միջեւ. ու կ'ըսէր թէ կարելի չէ բացարձակապէս պնդել մէկ կարծիքին կամ միւսին վրայ։ Իր հրաժեշտի խօսքերը ուղղուած իր դատաւորներուն՝ ցոյց կուտան այն ցաւագին անստուգութիւնը որով կը դիմէր իր մահուան. «բաժանման ժամը եկաւ հասաւ, ու մենք ամէն մէկս մեր ճամբան կ'երթանք. ես մեռնելու կ'երթամ ու դուք ապրելու, թէ ո՞րն է լաւագոյնը. Աստուած միայն գիտէ»։

Ցունական այս մեծ փիլիսոփային վերջին խօսքերուն հետ բաղդատեցէք Քրիստոսի վերջին խօսքերը իր աշակերտներուն եւ պիտի տեսնէք անհուն տարբերութիւնը. «Արտերնիդ չխռովին, այլ հաւատացէք Աստուծոյ եւ հաւատացէք ինծի. իմ հօրս տանը մէջ շատ բնակարաններ կան... Եւ եթէ երթամ ու ձեզի տեղ պատրաստեմ, նորէն կուգամ ու ձեզ քովս կ'առնեմ, որպէս զի ուր որ ես եմ, դուք ալ հոն ըլլաք։ Ես ուր որ կ'երթամ, գիտէք ու ճամբան ալ գիտէք» (Յովհ. ԺԴ. 1—4)։ Այո՛, անմահութեան անջնջելի ստուգութիւնը այն մարթին զնտանէն չելլեր ուր Սոկրատ թոյնին մահացու գաւաթը խմեց, այլ Յարութեան բաց ու դատարկ գերեզմանէն։

Վերջապէս, Քրիստոսի մահուան արժանիքը մարդկութեան համար անհունապէս մեծ է քան Սոկրատին մահուան արժանիքը։ Արդարեւ փիլիսոփային վախճանը աշխարհիս ամէնէն պատուական յիշատակներէն մէկն է։ Ան ճշմարտութեան համար իբր մարտիրոս մեռաւ, զոհ եղաւ կիրքին ու վայրագութեան այն դարուն՝ որուն իմացական մակարդակէն շատ բարձր էր ինք։ Բայց, արդեօք Գողգոթայի ողբերգութեան մէջ միայն կրկնո՞ւմը կը տեսնենք այն անիրաւ ու անգութ հարուածին որ տրուեցաւ բարութեան, յանձին Սոկրատի։ Իրաւ է որ այս երկու մահերը շատ անգամ մէկտեղ յիշուած են, իբր աշխարհի համար նշանաւոր մահեր եւ դասական հանգամանք մը ստացած է Ռուսոյի ճարտասանական բացագանչութիւնը. «եթէ Սոկրատի կեանքն ու մահը փիլիսոփայի մըն են, Յիսուսի կեանքն ու մահը աստուծոյ մը կեանքն ու մահն են»։ Վոլթէր աւելի սուր տեսութեամբ մը, ըսուած է թէ՝ այս խօսքերուն դիմացը, լուսանցքին վրայ գրեց. «կը մոռնաք Գեթսեման պարտէզին տագնապը»։ բոլորովին անգիտակցաբար մեծ սկեպտիկը մատնանիշ ըրաւ գաղտնալից ու անբացատրելի տարր մը Քրիստոսի չարչարանքին մէջ, տարր մը որ չարչարանքը բարձրացուց իր տեսակին մէջ միակը ըլլալու աստիճանին, եւ հագուեցուց զայն եզական նշանակութեամբ մը։ Քրիստոսի մահը սկիզբէն կապակցեալ էր՝ մեղքի թողութեան հետ. ու Քրիստոս եւ իր աշակերտները զգացին թէ անիկա դարագլուխ

մը կը կազմէր Աստուծոյ մարդկային սեռին հետ ունեցած յարաբերութեանց պատմութեան մէջ. ինչո՞ւ համար է որ Խաչը ողբով լեցուցած է աշխարհը։ Անոր համար չէ՞ որ անիկա խորհրդանշանն է մեղքին անողոքելի սոսկումին եւ անգթութեան. խորհրդանշանը միանգամայն Աստուծոյ այն անպարտելի սիրոյն՝ ընդդէմ բոլոր այն բաներուն զոր մեղքը ու մահը կրնան ընել, որպէս զի ամէն մարդիկ կարենան իրենց ճամբան գտնել դէպ ի երանութիւն, դէպ ի կեանք։ Աշխարհի պատմութեան հողին մէջ խորապէս տնկուած կը կայնի Խաչը, ու անոր ստորոտէն կը բղխին այն բուժիչ հոսանքները՝ որոնք կը լուան կը մաքրեն մարդկութեան խոցերը ու վէրքերը։ Ճշմարիտ է որ Սոկրատի մահը յաջորդական սերունդներու զմայլումին ու ակնածանքին առարկայ եղած է, բայց միայն Գողգոթայի զոհն է որ յաւիտեան կը գրաւէ սէր մը որ մահէ զօրաւոր է, կը հանէ ապաշխարութեան թարմ արցունքներ որ կը բժշկեն ու կը սրբացնեն հոգին եւ կը ստեղծեն հոգւոյն մէջ այնպիսի խանդավառութիւններ, որոնք վը փրկեն մեր կեանքը, եւ ոչ եւս կ'ըլլայ ան՝ տափակ, ձանձրալի եւ ունայն։ Յիսուս ուրիշ կամ բարձրագոյն Սոկրատ մը չէ. շատ աւելի է անկէ։ Ան Տէրն է կեանքի եւ սիրոյ։

ՅԱԿՈԲՈՍ ՃԷՃԻԶԵԱՆ

ՀԱՒԱՏՔԻ ԱՌՆՉՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՀԱՒԱՏԱԲՈՒԺՈՒԹԵԱՆ ՕԳՈՒՏՆԵՐԸ ԵՒ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Յաւալի է որ քրիստոնեաներ իրենց հիւանդութեանը միջոցին այնքան քիչ կարեւորութիւն կուտան աղօթքի մարմնական ու հոգեկան օգուտներուն։ Շատ մը քրիստոնեայ տուներու մէջ հիւանդութեան ծանր դէպքերու միջոցին, բժշկուելու համար, որոշ աղօթքներ կը պակսին։ Եկեղեցիին հովիւը, եթէ իմաստուն եւ իրապէս հոգեւոր մարդ մը ըլլայ, անոր հաւատքով ըրած աղօթքը ճշմարիտ բուժիչ զօրութիւն մը պիտի ունենայ. թող ուժեղ, քաջ, երկիւղած, կարեկից քրիստոնեայ պաշտօնեայ մը հիւանդի մը սենեակը մտնելով, հո՛ն հաւատքով աղօթք մը ընէ, ոչ թէ այն նկատումով որ Աստուած եղած խնդիրքին վրայ ինքզինքը ամենագէտ չհամարի, այլ՝ որ լսէ ու պատասխանէ աղօթքին՝ իր իմաստութեանը համեմատ, ահա՛ այդպիսի վստահ և խոնարհ աղօթքի մը աւելի մոտ իր գրտնուին յոյսը, բուժումը եւ մխիթարութիւնը։ Ժամանակն է որ մարդիկ իրենց հաւատքը աւելի զօրացնեն աղօթքի վրայ, իբրև միջոց մը հիւանդութենէ բժշկուելու։ Այն հաւատքը՝ որ մարմինը կը բուժէ կրկնապատիկ թանկագին պիտի ըլլայ, եթէ հոգիին մէջ շնորհքի տեսած մէկ գործէն իր ծագումը կ'առնէ ու կը զօրացնէ զայն։

Բժշկութեան այն ամէն դրութիւններուն հանդէպ, որոնց մէջ բուժումը կամ բուժումի ջանքը ծագում կ'առնէ առողջ մտաւորական ու հոգեկան պայմաններէ, որքան որ ալ բարկութեան գրգռումը, մէկին բարձրամիտ ու պարապ փիլիսոփայութեանը, միւսին անտի հայհոյութեանը, իսկ միւսին ծանօթ խաբեբայութեանը, հմայութեանը ու շատխօսիկութեանը համար, սակայն կրկին անոնց ամէնքն ալ իրենց ճըշմարտութեան ու սխալի տարբեր խառնուրդներուն տակ՝ հոգեկան ճշմարիտ օգուտի մը սերմը կը պարունակեն, որ ընդունելի է բոլոր քրիստոնեաներուն համար։ Եթէ մէկը Աստուծոյ հրաշքներ գործելու կարողու-

թիւնը իր անձին միջոցովը գտնելու ըլլայ, այդպիսի մէկին ընկերացած ըլլալու է քիչ մը աճում հոգեկան չնորհքի մէջ. սակայն դըժբաղդաբար այդպիսին կը կրէ նաև իր մէջ ատելութեան հոգի մը սնոնց հանդէպ՝ որոնք իրեն պէս նոյն հաւատքը ու կարողութիւնը չունին։

Օր մը դուռս զարնուեցաւ. գացի բանալու եւ ահա՝ տխրադէմ մէկը հո՛ն դըրան առջեւը կը կանգնէր, իր թեւին տակ ունենալով Ս. Գիրք մը, եւ որ հարցուց ինձի. «Հաւատալէդ ի վեր Ս. Հոգին ա. ռա՞ծ ես»։

«Այո՛» ըսի։

Ս. Գիրքը բանալով կարդաց։ «Այս նըշանները պիտի հետեւին անոնց որոնք կը հաւատան... հիւանդներու վրայ ձեռքեր պիտի դնեն ու անոնք պիտի առողջանան». ու աւելցուց. «այդ կարողութիւնը ընդունա՞ծ ես»։

«Որչափ որ գիտեմ ո՛չ, բայց դո՞ւն» հարցուցի։

«Այո՛, ընդունած եմ, ըսաւ, զարմանալի բաներ տեսած ու կատարած եմ.անանկ բաներ տեսած եմ որոնց պիտի չհաւատայի եթէ տեսած չըլլայի, եկած եմ որ անոնց մասին վկայեմ ձեզի»։

«Մի՛ ըներ, պիտի չհաւատամ» ըսի։

«Ձիս ստախօ՞ս կոչել կ'ուզես» ըսելով աղաղակեց։

«Ո՛չ, ըսի, կ'ըսես թէ՝ եթէ ես պատմէի պիտի չհաւատայիր անոնց. անտարակոյս քու խօսքերուդ աւելի վստահութիւն չունիմ քան որչափ դուն ունիս իմիններուս վրայ. եթէ անոնք քեզի համար այնքան զարմանալի էին որ պիտի չհաւատայիր անոնց՝ առանց տեսնելու զանոնք, ուստի կ'ուզեմ ես ալ տեսնել զանոնք. պէտք չկայ պատմելու»։

Ասոր վրայ բաւական չփոթած ու քիչ մըն ալ բարկացած գոչեց. «Հաւատալ չէք ուզեր. ճշմարտութեան հանդէպ սիրտերնիդ կարծրացուցած էք. դուք կոյրերու առաջնորդ կոյր մըն էք, փորձեցէ՛ք Տէրը, քընեցէ՛ք, ինչպէս որ ես ըրած եմ, այն ատեն պիտի հաւատաք»։

«Պատրաստ եմ փորձելու. տուէք ինծի Գիրքը. ամբողջ հաստուածը չկարդացիք, հոն նկարագրուած բոլոր կարողութիւնները մէկտեղ կ'երթան» ըսի։

«Այո՛, կ'երթան. ով որ Ս. Հոգին ընդունած է անոնց ամէնն ալ ունի» ըսաւ։

Կարդացի սա տողերը. «Հաւատացողներու այս նշանները պիտի հետեւին... եթէ մահառիթ բան մը խմելու ըլլան պիտի չվնասէ զանոնք»։ ու ըսի իրեն. «Տէ՛ր, տուներս մէջ մկնդեղ ունիմ, անկէ քիչ մը հիմակ պիտի գործածէ՞ք, թէ ոչ քիչ վերջը կրկին պիտի վերադառնաք»։

Անմիջական եղաւ մեր բաժանումը, եւ որովհետեւ դեռ վերադարձած չէ, անոր համար ես ալ դեռ առանց ապացոյցի կը մընամ թէ ի՞րն է միակ աստուածային ճշմարիտ կերպը մարդիկ բժշկելու, զոր հաստատելու համար եկած էր։

Կը ճանչնամ մէկը որ քանի մը տարիներ առաջ, իր հիւանդութեանը միջոցին, եկեղեցիին հովիւին լուր ղրկեց որպէս զի երէցներուն հետ մէկտեղ իրեն գայ, իր վըրայ աղօթելու եւ զինքը իւղով օծելու համար։ Հովիւը որ ազնիւ քրիստոնեայ մէկն էր՝ մերժեց սակայն, ըսելով. «Կուգամ եւ կ'աղօթեմ. բայց եթէ իւղ պիտի գործածեմ այն ատեն քու ուզածէդ աւելին կ'ուզեմ գործածել, ու կը նախընտրեմ հետս քրիստոնեայ բժիշկ մը բերել որ գիտէ թէ իւղը ո՛րչափ եւ ինչպէ՛ս գործածելու է. սակայն և այնպէս եկեղեցիին մէջ քեզի համամիտ պաշտօնեայ մը կայ, անոր հետ մէկտեղ գալով ես կ'աղօթեմ ու ան ալ կրնայ քու հաւատքիդ համեմատ ու քու ուզած կերպովդ օծել քեզ. բայց կը յանձնարարեմ որ աղօթող մէկէն զատ լաւ բժիշկ մըն ալ կանչես»։

Այս բանը չգոհացուց մարդը, որ կը խորհէր, ան ալ սխալ կերպով, թէ իր պաշտօնեան հոգեւորութենէ զուրկ էր. ասոր

վրայ իրեն հաւատակիցներէն խումբ մը մարդիկ կանչեց, որոնք օծեցին զինքը, աղօթեցին իր վրայ, ու վերջն ալ մեռաւ։ Ինձի չիյնար ըսել թէ անոնց աղօթքները օգուտ մը չբրին, բայց. այդ հիւանդին տունը՝ առ այժմ բնակութեան իբր անյարմար տեղ մը փակող առողջապահութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ կրնամ ըսել թէ, անոնք աղօթելէ զատ եթէ առողջապահիկ միջոցներ ալ ձեռք առնէին՝ աւելի օգնած պիտի ըլլային հիւանդին բժշկութեանը։

Այս դրութեան՝ իր մոլեռանդ ներկայացուցիչներուն ձեռքովը ունեցած ՃՕասնելը չենք կրնար անտեսել։ Այս կարգի բուժումներու հակառակ ըսուածներուն մէջ է՛ն գեշը այն չէ թէ անոնց յանձնուողներէն շատեր կը մեռնին այնպիսի հիւանդութիւններով որոնք բուժելի են. այդպիսիներ արդէն իրենց բաղդը կը վճռեն յանձնելով ինքզինքնին կամաւ այդ բուժողներուն։ Արդարեւ կը ցաւինք նախապաշարուածներուն համար, սակայն կը խոստովանինք թէ՝ կարգ մը անձերու նպատակաւոր յանձնապանութեան մէկ քանի կերպերը չենք կարող արգիլել. բայց աս՝ գործին էն գէշ կողմը չէ։ Այս պատրանքի հաւատացող ծնողք իրենց զաւակներուն սիրոյն համար կը կեղեքեն, խորհելով որ արդեօք անոնց հիւանդութեանը ատեն պատշաճ միջոցներու ձեռնարկութիւնը Աստուծոյ վրայ անվստահութի՞ւն պիտի ըլլայ. փոխանցիկ հիւանդութիւններ անտես կ'ըլլուին, կ'ուրացուին ու հետեւաբար կը տարածուին. եւ մոլեռանդներու կողմէ բարի ծերուկներու հիւանդութեան անկողինները տանջանքի վայրերու կը փոխարկուին. անոնք կը պնդեն որ մահամերձը հաւատայ ու բժշկուի, և այսպէսով հիւանդին միտքին վրայ տարակոյսի անձկալի բեռը կ'աւելցնեն թէ՝ արդարեւ իր մեղքին պատճառովը պիտի չառողջանայ, որուն համար ալ չէ կարող ելլել իր անկողնէն։

Դէպք մը մէջ բերեմ. խեղճ կին մը գանկրէնայէ կը տառապէր, ախտ մը՝ որ անոր կենսական անդամներէն մէկը կրծելու վրայ էր. անոր բժիշկները յայտնեցին իրեն թէ՝ այլ ևս իրեն մարդկային օգնութիւն անկարելի էր, եւ թէ՝ գործողութիւն մը աւելորդ ցաւի պատճառ կրնայ ըլլալ, փոխանակ ազատութեան։ Կարգ մը բարի բժիշկներ, որոնցմէ երկուքը կը ճանչնամ, անոր վերջին շաբաթները հանգստաւէտ ընելու համար, ըրին ինչ որ կրնային, բայց աւելին չէին կարող։ Կինը քրիստոնեայ մէկն էր, բայց կինն էր մեղկ արրեցողի մը. իր զաւակներուն ապագայի խնդիրը, որոնց թէ հայր և թէ մայր եղած էր ինք, մեծ իղձ մը արթընցուցած էր իր մէջ։ Լսելով որ մասնագէտ մը զարմանալի բժշկութիւններ կը կատարէ, մեծ զոհողութիւններ ըրաւ, անոր մէկ անգամուան այցեգինը ապահովելու համար։ Ես այդ մարդը խարեբայ մը կարծեցի, բայց ան իսկ բաւական ազնիւ գտնուեցաւ վստահացնելու կինը թէ իրեն օգնութիւն անհնար էր։ Ալ կնոջը ի՞նչ կը մնար ընել եթէ ոչ իր կեանքի մնացած քանի մը օրերուն մէջ՝ իր հոգին խաղաղեցնել, իր զաւակներուն ապագան ու իր խոնջած հոգին Աստուծոյ յանձնել. այս բանը ընելու վրայ էր եւ ահա՛, եկան իրեն Ցորի մխիթարիչներէն մէկ քանիներ, որոնք ինքզինքնին սրբութեան կիներ կը կոչէին. բժիշկներու գիտութեանը դէմ բերին իրենց անձնական անսահման տգիտութիւնը զայն հաւատք կոչելով, ու ըսին կնոջ. «եթէ հաւատաս՝ պիտի չմեռնիս, հաւատքով եղած աղօթքը քեզ կրնայ ազատել»։ Կարելի է խորհողներ գտնուին որ անոնք գոնէ չէին կրնար ՃՕաս մը ընել կնոջ, թէ անոր վիճակը իրենց հասողութեան սահմանէն դուրս էր. բայց ՃՕաս ունեցաւ. անոնք տանջեցին այդ խեղճ կինը իր վերջին ժամերուն մէջ սա խորհուրդով թէ՝ բուն իսկ իր անհաւատութիւնն է որ իր բժշկութիւնը անկարելի կ'ընէ. պատմեցին անոր թէ իրմէ պահանջուած հաւատքը իր զաւակներուն պիտի վերադարձնէ զինքը. ստիպեցին կինը որ իր շարժառիթները քննէ, իր հոգին խուզարկէ, եւ իր կամքը զօրացնէ ստանալու համար

այնպիսի հաւատք մը որ զինքը կարող պիտի ընէ ապրելու իր զաւակներուն սիրոյն համար· անոնց ենթադրութիւններէն կինը զգաց իր մէջ խղճի խայթ մը թէ՝ իր պզտիկներուն հանդէպ իր պարտականութեանը մէջ թերացած է։ Այսպէս անոր վերջին ժամերը տանջանքի ժամեր էին. գանկրէնայի ցաւէն աւելի էր այն սիրտի ցաւը զոր ունէր երբ կ՚աչխատէր անոնց միանալու աղօթքի մէջ, այնպիսի աղօթքի մը՝ զոր կը կոչէին «հաւատքով եղած աղօթք»։ Այսպիսի միակ պարագայ մը իսկ չգա՞ր ցուցընել թէ՝ ասանկ վարկածներ որքա՜ն հեռու են անձնաս մոլեռանդութիւններու պատկանելէ։

Եթէ կը կարծենք որ Աստուած մեր աղօթքներուն պատասխանելով նպատակ ունի ընելու ինչ որ կը խորհինք մենք թէ մեզի պէտք է, այն ատեն աղօթելու համարձակելու չենք. մեր մարմինները անմահութեան համար կազմուած չեն, եւ այս աշխարհն ալ Աստուծոյ ամենալաւ աշխարհը չէ։ Բացառութիւն ըլլալով անանկները, որոնք պիտի ապրին մինչեւ որ կեանքը բեռ մը ըլլայ իրենց, եւ բացառութիւն ըլլալով անանկները որոնք յանկարծական մահի պիտի հանդիպին, մեր մէջէն ամէն մէկ այր ու կին մահը պիտի դիմագրաւէ ապրելու փափաքներով, եւ աղօթքներով որ Տէրը զինքը ոտքի հանէ։ Անշուշտ աղօթելու ենք, եւ իրաւունք չունինք մեռնելու քանի որ ապրելու եւ աշխարհի օգնելու կարող ենք. ապրելու համար աղօթելու ենք, եւ աղօթելով մեր պարտականութիւնը կատարած կ՚ըլլանք. և Աստուած իր յարմար ատենին պիտի լսէ այդ աղօթքին ու պիտի պատասխանէ անոր առնելով մեզ յաւիտենական կեանքին և մեծագոյն ծառայութեանը։

Արգահատելի է կարգ մը բարի մարդոց վիճակը, զոր երբեմն տեսած եմ, որոնք իրենց սիրելիին առողջութեանը համար աղօթած, բայց անոր մահը տեսած են. տեսած են զինքը այնքան կարեկցութիւնով սեղմող բազուկներուն մէջէն անոր անհետանալը. եւ այդ սրտակոտոր ծնողներ ապշութիւնով ու ցաւով լեցուած ըսած են. «Այլեւս աղօթքի պիտի չհաւատամ»։ Խեղճ սրտաբեկ ծնողք, քու հաւատդ փոխանակ աղօթքին վրայ ըլլալու Աստուծոյ վրայ ըլլալու էր, հիմա այս միակ դասը սորվէ, զրէ՝ զանիկա խոշոր տառերով որպէս զի մինչեւ իսկ կարենաս արցունքներովդ կարդալ թէ՝ աղօթքի նպատակը չէ որ Աստուած մեր տգիտութեանը մասնակից ըլլայ, այլ որ՝ մենք կարենանք իրերը Աստուծոյ տեսածին պէս տեսնել։

Ոչ մէկը թող ըսէ. «Ես հաւատքով աղօթք ըրած եմ, ուստի Աստուած իմ սիրելիս պիտի առողջացընէ!»։ Հաւատքով աղօթք երբ ըրած ես, անպատասխանի պիտի չմնայ ան. բայց քու աղօթքիդ պատասխանը կըրնայ գալ անխուսափելի ցաւը կրելու համար տրուելիք զօրութիւնով։ Պողոս հաւատքով աղօթեց սակայն իր տկարութիւնը մնաց. բայց Տէրոջը շնորհքը իր մէջը աւելի շատցաւ։ Յիսուս հաւատքով աղօթեց բայց դառնութեան գաւաթը մինչեւ իր յատակը խմեց։ Ծառան իր Տէրոջմէն մեծ չէ, բաւական է որ ան իր Տէրոջը նման ըլլայ։

ՁՇՄԱՐԻՏ ՀԱՒԱՏՔԻ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. Գիրքին մէջ չկայ բառ մը որ գայ մեզ քաջալերել հաւատքը կամ աղօթքը դնելու համար այն միջոցներուն տեղ՝ զորս Աստուած յայտնած է, եւ որոնք աղօթքի պատասխանին համար իբր միջոցներ կը ներկայանան։ Մէկը կրնայ ըսել թէ ինքը հաւատք ունի, սակայն նոյն ատեն իր վառարանին ու ածուխներու կոյտին մէջտեղ սառիլ. հակառակ իր հաւատքին անկեղծութեանը Աստուած պիտի թողու որ անիկա սառի եթէ իր մկանունքը չգործածէ ածուխը կրակին վրայ դնելու համար։ Աստուծոյ՝ Եդեմին մէջ մարդուն ըրած սքրնական յայտնութեան մէկ մասը չէր կազմեր ածուխի

գործածութիւնը. մարդ պիտի սորվէր զայն անծանօթ ածխահանքերու վրայ հազարաւոր մարդոց սառելովը։ Ածուխին՝ վառելու, և վառելով մարդը սառելէն ազատ պահելու յատկութիւնը ունենալու գիւտը այնքան իրապէս աստուածային է ու իր վրայ կը կրէ հաստատ վաւերականութիւն մը, որքան եթէ ըլլար ան Ս. Գիրքին մէկ մասը։ Այն մարդը որ այդ գիւտին քիչ կարեւորութիւն կուտայ, որովհետեւ անիկա Ս. Գիրքին մէջ չգտնուիր, այդպիսին սառելով պիտի մեռնի այնքան ստուգապէս որքան եթէ ածուխին յատկութիւններուն ճշմարտութիւնը Ս. Գիրքի իւրաքանչիւր էջին վրայ արձանագրուած ըլլար, եւ միլիոնաւոր անուղղայ կեանքերու իրեն համար մատուցած աղօթքները պիտի չկրնան ջերմաչափը մէկ աստիճան վեր բարձրացնել։ Այսպէս մարդիկ գտած են նաեւ որ մասնաւոր հիւանդութեան մը համար այսինչ դարմանը կ'օգնէ բնութեան չինիչ գործողութեանը, եւ այսինչ դարմանը կը ջնջէ այն հիւանդութեան սերմերը որոնք կ'արգիլեն բնութեան գործը։ Այս գիւտերը պարտաւոր կ'ընեն մարդը որ ընդունի ճշմարտութիւնը ու աղօթէ Աստուծոյ՝ ընդունելով Անոր յայտնութիւնը, զոր եթէ անտեսէ՝ անչուշտ պիտի մեռնի, թէեւ հաւատքով աղօթէ։

Ուրեմն նախապէս մեր ենթադրածէն աւելի աստուածաբուժումկայ. ամէն բժշկութիւն Աստուածային է։ Աստուածաբուժութեան նշանակութիւնը սխալաբար խիստ սեղմած կ'ըլլանք եթէ յատկացնենք զայն միայն կրօնական անմիջական ազդեցութենէ յառաջ եկող բուժումներու. ամէն մէկ բուժում պատասխան մըն է աղօթքի՝ որ չատ մը պարագաներու տակ հեծեծող դարերու սիրտէն հնչած է, եւ որուն պատասխանը յայտնուած է կեանք ազատելու նոր մեթոտով մը։

Ենթադրենք որ երկու հիւանդ մարդիկներ կան. անոնցմէ երկուքին ալ վիճակը ներկայ մարդկային օգնութեան սահմանէն դուրս է։ Մէկին համար, իր անկողինը շրջապատող մարդիկներ՝ քրիստոնեայ՝ իրենց հաւատքն ու աղօթքը դիրար կը խառնեն, կ'աղօթեն անոր ապաքինմանը համար, ու ապաքինումը կուգայ. այդ մարդիկները չեն տեսներ որ եւ է մարդկային միջոցի մը այս պարագային մէջ գործ ունենալը, բաց ի հարկաւ անոնցմէ որոնք աղօթքի հետեւանքն են։ Թող անոնք չնորհակալ ըլլան և հաւատան թէ իրենց աղօթքը պատասխանուած է, սակայն այդ պատասխանը դեռ բացառիկ ու զարմանալի կը մնայ, ու աստուածային կը համարուի, վասն զի արտասովոր է։ Իսկ միւսին համար գտնուած է դարման մը, դարերու աշխատութիւնովն ու նեղութիւնովը, և անիսոնջ ջանքովը բժիշկ սերունդներու որոնցմէ ոմանք աղօթած եւ ուրիշներ աղօթած չեն. այն դարմանը կը փրկէ մարդուն կեանքը, ոչ միայն այդչափ, այլ նաև՝ մարդոց գիտութեանը վրայ մնայուն բան մը կ'աւելցնէ, ճշմարտութիւն մը՝ որուն օգուտները չատ սերունդներու կը հասնին։ Թերեւս վերջին գիւտը ընողը բնաւ չաղօթեց, ու թերեւս առաջին ապաքինած մարդը աղօթքի վրայ հաւատք չունեցաւ։ Ասոնցմէ եթէ երբեք մի միայն մէկը աստուածաբուժում նկատուելու է, այն ատեն կ'ըսեմ որ, այդ անունը կրելու յարմարագոյնը ան է որ իր վրայ կը կրէ աստուածային մնայուն ճշմարտութեան մը գիւտը։ Սակայն ես ասոնց միջեւ տարբերութիւն չեմ դներ, ասոնց երկուքն ալ աստուածային կը նկատեմ. իսկ եթէ ստիպուէի մէկ կամ միւսը ընտրելու՝ այն ատեն զա՛յն պիտի ընտրէի որ մարդոց մեծագոյն օգտին կը նպաստէ, զա՛յն որ թէ աղօթքի և թէ ջանքի արդիւնքը եղած է, եւ որ կը մնայ դեռ մատուցուելիք հազարաւոր աղօթքներու պատասխանը ըլլալու։

Բնական օրէնքներու մեր կէս կամ ամբողջական գիւտովը չենք կրնար հետեւցնել այնպիսի սուտ փիլիսոփայութիւն մը որ զԱստուած կը վտարէ։ Աստուած կ'ապրի ու

կ'իյնէ. մարդիկ սերունդէ սերունդ աւելի լաւ սորվելու վրայ են այն միջոցները՝ որոնցմով Անոր կրնան գործակից ըլլալ։

Բժիշկներու ճարտարութեանը ու սխալանքին, բարեկամներու աղօթքին ու ջանքին, սրտառուչ յուսախաբութիւններուն եւ զուարթ ցնծութիւններուն շնորհիւ աւելի լաւ սորվելու վրայ ենք Աստուծոյ կերպերը որոնցմով աւողջութիւնը կը վերահաստատէ Ան. աս Աստուծմէ է։

Շատ ցաւերու եւ անպէտ մեծ նեղութիւններու միջոցով աւելի լաւ կը տեղեկանանք այն օրէնքներուն, որոնցմով առողջութիւնը կը վերստացուի։ Բժշկութիւնը Աստուծմէ է, բայց ալ աւելի Անկէ է անխանգար առողջութիւնը, մարմնական կազմուածքի կատարելութիւնը, որ կարօտ չէ բժշկութեան։

Մարդկային կեանքերու միջին թիւը չարունակ աճելու վրայ, մարդոց խորհուրդներն ու անոնց նպատակները բարձրանալու վրայ են. այսպէս աշխարհ դէպ ի իր մեծագոյն ու լաւագոյն ապագան կը շարժի, եւ Աստուած աւելի կ'ապրի մարդոց կեանքերուն մէջ։ Աս է առողջութեան, կատարելութեան, սրբութեան աղբիւրը, եւ ասոնք ամէնքն ալ նոյն արմատէն են։ Աստուծոյ վստահելով, կեանքի անխուսափելի տխրութիւններուն համար ոյժ պիտի գտնենք, Անոր վստահելով հիւանդութեան եւ առողջութեան, կեանքի եւ մահուան, երկիրի ու երկինքի համար բաւականաչափ զօրութիւն պիտի ստանանք, եւ այդ վստահութեան միջոցով կատարելութիւն ու առողջութիւն պիտի գտնենք թէ՛ մեր մարմիններուն եւ թէ՛ մեր հոգիներուն համար, որոնց երկուքն ալ Անորն են։

Տօքթ. Ուիլեըմ Պարդըն

Թարգմ. Ս. Պ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(ՎԵՐՋ)

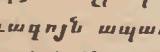

Մրջիւնը՝ միջատներու աշխարհին զերազանցապէս աշխատող այդ տիպարը, թէպէտ անանշան կորուած՝ հոյլին մէջ հազարաւոր կենդանիներու, չէ դադրած հեսաֆրրութիւն առթելէ գիտական միտքերու, որոնք մանրազնին ու բազմաշխատ հետազօտութիւններ կատարած են. քննելու, ուսումնասիրելու համար անոր գաղտնախորհուրդ կեանքը, որ լեցուն է շահեկան հջերով ու ապշեցուցիչ յայտնութիւններով։ Այդ ուսումնասիրողներէն ամենէն վարջինին՝ Օր. Ֆիլտի գործին վրայ եւրոպական հանդէս մը հրատարակած է զերազանցապէս հետաֆրրաշարժ ուսումնասիրութիւն մը, զոր աշխատակից մը թարգմանած ըլլալով, կը հրատարակենք ստորեւ։

ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

ՄՐՋԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԶԱՐՄԱՆԱՀՐԱՇ ԿԵԱՆՔԸ

Մրջիւնները հաւանականաբար միջատներու է՛ն հին քաղաքակրթուած ցեղն են։ Մարդ տարածը իր առաջին չունչը առած ատեն իսկ, Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ իրենք տասնեւհինգ ոտք բարձրութեամբ կաւէ տուներ կը շինէին եւ կազմակերպուած կոիւներ կը մղէին իրենց հակառակորդ խումբերուն հետ։ Արդէն հազարաւոր մեռած ազգերու շիրիմներուն վրայ իրենց ճագերը կը մեծցնեն, եւ կը մղեն, յառաջ կը տանին իրենց մեքենական անթիւ ձեռնարկները այնքան անխոնջ կերպով որքան երբ աշխարհ դեռ նոր էր։ Ուրիշ ոչ մէկ ապրող արարած մրջիւններուն կը նմանի։ Անոնք ա՛յնչափ տարբեր են միւս միջատներէն որ՝ մարդ պիտի մտածէր թէ անոնք ուրիշ մոլորակէ մը հոս թափած են։ Մրջիւն-

ներուն համար ո՛չ արեւ կայ ո՛չ ցերեկ, ո՛չ գիշեր, ո՛չ ձայն, ո՛չ ալ լեզու։ Կոյր, խուլ եւ համր են։ Զեն քնանար, չեն խաղար. լռութեան եւ մութ աշխարհի մը մէջ ան.. դադար ու միշտ կ'աշխատին։

Նիւ-Եորքցի օրիորդ մը, Միս Ատէլ Մ. Ֆիլտ, կարեւոր ուսումնասիրութիւն մը ըրած է մրջիւններուն կեանքին վրայ։ Վեց երկար տարիներ այս փոքրիկ քաղաքակրթուած արարածներուն հետ համբերատար ոգուով ապրած է։

Իր հնարած արհեստական բոյներուն շնորհիւ, կարելի ըրած է բուն իսկ իր անձնական տանը մէջ պահել շատ մը մրջիւններու բոյներ, առօրեայ հսկողութեան մը տակ։

Ասկէ առաջ Միս Ֆիլտ իր գործին մասին միմիայն Ֆիլատէլֆիոյ բնական գիտութեանց Ակադեմիային տեղեկութիւն տուած էր, նոյնպէս Ծովային կենսաբանական Աշխատանոցին բնագէտներուն։ Քանի մը բացառութեամբ, այս մրջիւններուն կեանքէն պատմուածները բացարձակապէս նոր են, հետեւաբար խիստ շահեկան ու հետաքրքրաշարժ։

Ամէնքնիս ալ կրնանք գիւղի մը մէջ ճամբու մը եզրը քար մը վերցնել եւ դիտել մրջիւնները՝ որոնք ահաբեկած՝ իրենց անդին հաւկիթներովը բեռնաւորուած՝ իրենց ծակերը կը փախին։ Բայց անձնապէս ծանօթանալու համար այս իմացականութեամբ օժտուած անասնիկներուն հետ ու երեւան հանելու համար իրենց մտքին դաղտնիքները՝ պէտք է որ մարդ երկար համբերութիւն, նոյնպէս ձեռնհասութիւն ունենայ։

ՄՐՋԻՒՆՆԵՐԻՆ ՇԱՏԵՐԸ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ ԶԵՆ

Ընդհանուր կերպով խօսելով, մրջիւնները չամուսնացող ազգ մըն են։ Ամէն բոյնի մէջ մեծաւոր մը կայ, որ իր բոլոր հպատակներուն մայրն է։ Նոյնպէս մեծաւոր մըն ալ կայ՝ որ պզտիկ խումբ մը ունի եւ ջոկատ մը չամուսնացած էգերու, որոնք իրեն կը ծառայեն ամէն բանի մէջ։ Մեծաւորուհին եւ մեծաւորը— մրջիւններուն լեզուով մեծաւորուհին միշտ ամէնէն առաջ կը յիշուի—իրենց ծնունդը կը յայտնեն իրենց մեծութիւնով եւ մանաւանդ թեւերով օժտուած ըլլալնուն համար։ Մեծաւորները մտքի տէր արարածներ չեն. ամբողջ ստամոքս են եւ ուղեղ չունին։ Երբեք պզտիկները սնուցանելու համար չեն օգներ եւ խիստ հազուադէպ է որ օգնեն, ան ալ միւսներուն ուրիշ գործերով զբաղած ատեն։

Սակայն մեծաւորը բոյնին սիրականն է. իր կեանքը կարճատեւ է բայց միշտ հաճելի։ Աշխատողները գինքը կը կերակրեն, կը սիրեն, կը լիզեն իր մարմինը, իր թեւերը կը մաքրեն եւ այս ամէն խնամքին եւ ուշադրութեան՝ մեծաւորը միշտ անտարբեր է։ Արու մրջիւնները միշտ քիչ կ'ըլլան. ասոր համար մրջնաշխարհին մէջ յարգի են շատ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄՐՋԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ ԱՌԱՆՑ ԱՉՔԻ

Ահա առաջին հանելուկներէն մէկը՝ զոր Օր. Ֆիլտ լուծեց։ Թէ ի՞նչպէս կրնան մրջիւնները տեսնել առանց աչքի ու առանց լոյսի։ Զորս տարի անընդհատ աշխատութեամբ եւ համբերատարութեամբ, ան կրցաւ պատասխանել, եւ իր պատասխանը գերազանցապէս հետաքրքրաշարժ կը դարձընէ մրջնազգիները։ Ամէն մրջիւն, կ'երեւայ թէ, մասնաւոր հոտառութիւն մը ունի, որ ժառանգական ալ է։ Մէկ ընտանիքի վերաբերող մրջիւնները միեւնոյն հոտառութիւնը ունին։

Մրջիւնին գլուխէն ցցուած երկու հատ պզտիկ մազի նման կոտոշներ կան, որոնք շարունակ օդին մէջ կ'երերան։ Այս կոտոշները (antennae) իրենց ծայրը չորսէն մինչեւ տասերեք յօդաւորումներ (joint) ունին եւ իւրաքանչիւր յօդաւորում քիթ մըն է։ Աւելի զարմանալին սա է որ, վերջին չորս յօդաւորումներէն կամ ըսենք քիթերէն իւրաքանչիւրը տարբեր գործ մը կատարելու սահմանուած է։ Առաջին քիթը կը ծա-

ռայէ տունը գտնելու համար։ կորէ այդ յոգաւորումը, քիթը, եւ ահա ան յաւիտենական թափառական մը պիտի ըլլայ։ Երկրորդ քիթով մրջիւնները իրենց ազգականները կը ճանչնան։ Առանց այդ քիթին՝ հօրեղբայրներ, եղբօրորդիներ, մօրաքոյրներ իրարու մահացու թշնամիներ պիտի դառնան եւ զիրար բզկտեն։ Երրորդ քիթը ճամբան գտնողն է։ Առանց այս երրորդին, մրջիւնները իրենց ուղղութիւնը կը կորսնցնեն անյոյս կերպով, մինչեւ իսկ եթէ մէկ քանի ինչէզ հեռու գտնուին իրենց բոյնէն։ Զորրորդ և հինգերորդ քիթերը կը ծառայեն ճանչնալու համար հաւկիթները եւ դեռատի ձագերը։ Մնացեալ քիթերուն պաշտօնը Օր. Ֆիլտ դեռ չէ կրցած երեւան հանել։ Մրջիւնը այսպէս աշխարհի մէջ միակ արարածն է որ՝ երկոտասնեակ մը քիթ ունենալու առաւելութիւնը կը վայելէ, որոնց իւրաքանչիւրը իր ճիւղին առաջնակարգ մասնագէտն է։ Վարպետ եւ կատարելապէս կրթուած քիթ մը մրջիւնին համար անհրաժեշտ է։ Եւ անոր համար աչքերը այնքան անկարեւոր են, որքան մաշկոտ ոտքեր թռչող թռչունին։ Իրենց ստորերկրեայ պզտիկ տուներուն մէջ կանթեղ չեն վառեր. արեւը, մրջիւնին կարծիքով, անօգուտ շռայլութիւն մըն է։ Մթութիւնը և քիթերու աղուոր հոյլ մը՝ մրջիւնին համար աւելի նախընտրելի է՝ քան այն շողշողուն լոյսը եւ զոյգ մը աչքերը՝ որոնք օրուան երեք քառորդը գոցուելու հակամէտ են։ Մրջիւնները աչք չունենալով, ստիպուած են ապրելու ընդհանուր մթութեան մը մէջ։ Այս պզտիկ արարածներուն գոյնի վրայ գաղափարը մեծ չէ։ Կանանչը կապոյտէն, և նարնջագոյնը կանանչէն աւելի կը սիրեն, միմիայն անոր համար որ, նարնջագոյնը և կանանչը նուազ լոյս ունին։ Զարմանալի չը՞ պիտի ըլլար լսել մեծաւորուհի մրջիւնին բերնէն ուղղուած իր պզտիկներուն սա խօսքը. «Հիմա, սիրելի պզտիկներս, պէտք է միշտ լոյսեն խուսափիք, յիշեցէք թէ զձեզ ցուցադրելը միշտ անոպայ բան մըն է, մի՛ մոռնար որ դուք մրջիւններ էք եւ ոչ անկիրթ խոտակեաց միջատներ»։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԼՍԵՆ ԱՌԱՆՑ ԱԿԱՆՋԻ

Ահա այս ալ երկրորդ հանելուկ մըն էր, բայց փորձի երկար չարքէ մը վերջ, Օր. Ֆիլտ գտաւ թէ մրջիւնները բացարձակապէս խուլ կը մնան այն ամէն ձայներուն՝ որոնք օդին թրթռումէն յառաջ կուգան։ Օր. Ֆիլտ բոյն մը գետեղեց դաշնակէ մը քանի մը ինչէզ հեռու և դաշնակին իւրաքանչիւր ստեղնաշարը զարկաւ, բայց այս գործիքը ոչ մէկուն վրայ ոեւէ ազդեցութիւն ըրաւ։ Ջութակ մը առաւ և ամէն տեսակ ձայն հանեց անկէ. սուլիչ ալ փչեց, բայց անօգուտ։ Սակայն երբ բոյնը գետեղեց դաշնակին վրայ եւ թեթեւ կերպով զարկաւ ստեղնաշարի մը, մրջիւնները ամէնքն ալ սկսան արագօրէն և ջղային կերպով փախչիլ։ Միւնոյն արդիւնքը ձեռք բերուեցաւ երբ բոյնը երկայն սեղանի մը վրայ գետեղուեցաւ ու մէկը տասը ոտք հեռաւորութենէ մը՝ սեղանը սկսաւ քեռթել։ Ինչ որ աւելի զարմանալի է, սա է որ, երբ բոյնը դրուեցաւ 14 ոտք երկայնութեամբ սեղանի մը ծայրը ու միւս ծայրին վրայ վեց ինչէզ բարձրութենէ պզտիկ կապարեայ գնտակ մը վար ձգուեցաւ, մրջիւնները կգացին այս թրթռումը։ Վերջապէս այս փորձերով հաստատուեցաւ որ, մրջիւնները իրենց ոտքերով կը լսեն։ Իրենց ստորերկրեայ տուներուն մէջ օդի հետ այնչափ քիչ գործ ունին որքան լոյսի հետ։ Իրենց համար չունի մը կամ տղու մը մօտեցող քայլափոխը աւելի կարեւոր է քան շոգեշարժ կառքի մը սոյլը կամ թռչուններուն երգը։ Ինչպէս բնութիւնը նախ պէտքը կուտայ առաջ, եւ յետոյ զարդը՝ մրջիւններն ալ ականջ չունին, բայց աշխարհի մէջ էն զգայուն ոտքերը ունին, այն ալ ե՞րբ։ ։ զոյգ։

ՀՐԱՆՏ Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

(The Munsey)

(Վերջը յաջորդով)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱԶԱՐԸ

Յետաձգուած է և տեղի պիտի ունենայ Յունիս 6/19ին Պրուսայի մէջ։ Կը խնդրուի ղրկել այլեւայլ ձեռագործներ և իրեղէններ։ Անոնք որ մասնակցած չեն այս որբախնամ ձեռնարկին, ահա պատեհ առիթ մը։ Գաբրիել էֆ. Ս. Գաբրիէլեան կ'ընդունի ո և է նուէր։ Հասցէ թիւ 27, Պայպլ Հաուս, Կ. Պոլիս։

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

(5—1)

ՁԱԲՈՆՑԻ ՀԵՐՈՍ ՄԸ

Ցունվար է։ Թիագոյն ամպերու ծուէնները տխրատեսիլ երեւոյթ մը կը պարզեն կապոյտ երկնակամարին վրայ։ Սաստկաշունչ ձիւնափոթորիկները կը սուլեն շառաչմամբ և կը թափանցեն մինչեւ ծուծը մարդուն։

Ցուղարկաւորութեան փոքրիկ թափոր մը յամրընթաց քայլերով կը յառաջանայ *** գիւղին՝ փողոցներն ի վեր։ Թափորին առջեւէն կը քալեն երկու ծառայ, ձող մը անցուցած իրենց ուսերէն՝ որմէ կը կախուի ճերմակ սաւանով փաթթուած կլորիկէկ դագաղ մը։ Քսանեւհինգ տարեկան տխրադէմ երիտասարդ մը, ասոնց ետեւէն՝ յուշիկ յուշիկ ճիճրիքա մը (ճարտնական երկանիւ կառք մը) կը քաշէ որուն մէջ նստած են երկու մանուկ՝ փաթթուած կարմիր վերմակի մը։ Փոքրիկներուն լուսնաձեւ դէմքերը սկսեր են կարմրիլ սաստիկ ցուրտին ազդեցութեան տակ։ Անոնց խոշոր, բոլորկէկ, վառվռուն և իմացականութեամբ լեցուն աչքերը հետաքրքրութեամբ հոս ու հոն կը յածին՝ իրենց անծանօթ ու կարմանալի խնդրի մը շուրջ դարձող հարցումներուն գոհացուցիչ պատասխանը գտնելու համար։ Այդ զարմանալի դագաղին մէջ պառկող անձը փոքրիկներուն խանդակաթ մայրն է։ Վերջին երիկունը՝ թշուառ մայրիկը տժգոյն դէմքով մը յաւիտենական անկողինը կը մտնէր։ Տղաքը ի զուր խնդրած էին որ զիրենք ալ մանկիկին հետ իր ծոցը առնելու մեծ շնորհը ընէ. անոնց մանկական սրտաճմլիկ ձայները այլեւս գոյութիւն չունէին սիրելի խուլ մայրիկին, որովհետեւ մեռած էր ան։ Փոքրիկները յուսահատած իրենց մօր անգութ լռութիւնէն, իրարու փարելով քնացան միեւնոյն վերմակին տակ։ Առտու էր. խրճիթին մէջ խռնուող բազմութեան եւ իրենց հօր խառնիճաղանճ աղմուկներէն արթնցան։ «Երկու փոքրիկները մեր տունը տանինք, տղեկն ալ մեր տունը տանինք» խօսքերը կը լսէին առանց հասկընալու թէ ի՛նչ կը նշանակեն։ Պզտիկները բոլորովին անգիտակ էին անցող դարձող պարագաներուն։

Դրացիներէն մէկուն տունը տարուեցան, տանտիկինը խաչած փախթէս հրամցուց փոքրիկ հիւրերուն։ Հետեւեալ օրը փոքրիկները դարձեալ զիրենք կը գտնէին հօրենական տնակին մէջ։ Երբ սգացեալ հայրիկը կը տեղաւորէր զանոնք ճիճրիքային մէջ, տղաքը կը խորհէին թէ՝ զուարճալի խաղ մըն էր որ կը կատարէր, զիրենք ուրախացնելու եւ ուրախանալու համար։ սակայն հայրիկին մելամաղձոտ դէմքը, երերուն քալուածքը, ուրախութեան ու կատակի բացակայութիւնը եւ փոքրիկ բազմութեան մը ընկերակցութիւնը բոլորովին յեղաշրջեցին անոնց գաղափարներու փոքրիկ աշխարհը։ Ճիշտ այս ցաւալի պարագաներն էին որ գրգռած էին փոքրիկներուն հետաքրքրութիւնը լռակեցութեամբ ու չբրջահայեցութեամբ հետապնդելու այս անսովոր անցուդարձերուն իսկական պատճառին։ Գիշերը կամաց կամաց իր սեւ վարագոյրովը կը սքօղէ բնութիւնը։ Փոքրիկները քաղցր քուն մը կը քաշեն իրենց սենեակին մէջ։ Պահ մը վերջ կ'արթնան եւ կը գտնեն զիրենք տաճարին կակուղ փսիաթներուն վրայ։ Հայրը քահանային հետ կը խօսի։ Քահանան տղոց բրինձ և թէյ կը հրամցնէ։ Թաղման արարողութիւնը կատարելէ եւ մայրիկը հողին յանձնելէ վերջ՝ տուն կը վերադառնային։ Տղաքը դարձեալ հանդարտօրէն կը քննային կարմիր վերմակին տակ, առանց կէտ մը յիշելու նախկին անցուդարձէն, եւ հետեւեալ առտու կ'արթննային պայծառ արեւի մը զարթնումին հետ։

Փետրուար է։ Գարնան քաղցր սուլում մը կը լսուի մեղմ զեփիւռին մէջ։ Գիւղի ճեմելիքներուն ճերմակ եւ կապոյտ թաղարներուն մէջ աճող գաճաճ սալորենիի ծաղիկները քաղցր բուրում մը կը տարածեն չբր-

ջակայքը: Սեւագոյն վարնիշով ներկուած ճիճրիճայ մը փողոցին մէկ անկիւնը կեցած՝ արեւին ճառագայթներուն տակ լոգանք կ'ընէ: Ցատակը ծածկուած է սիրուն փսիաթներով եւ նստարաններն ալ թաւշեայ բարձերով: Ներսի կողերէն կախուած են քանի մը զոյգ յարդեայ տրեխ, մոմպատ թղթեայ վերարկու մը եւ մէկ կամ երկու գորգ:

Ճիճրիճան կառավարող անձը անոր դրան առջեւ նստած կը ծխէ ու ծուլութեամբ կը շաղակրատէ: Զանգակներու զողանջիւնը հեռուէն կը լսուի: Մարդ մը լրագիրներու տրցակ մը անութին տակը առած՝ դանդաղ քայլերով փողոցն ի վեր կը յառաջանայ բարձրաձայն պոռալով. «Կոկէ՜...Կոկէ՜»... (ճաբոնական լրագրի մը անունն է): Այս աղաղակը ելեքտրական արագութեամբ մը տարածուեցաւ ժողովուրդին մէջ: Իւրաքանչիւր ոք դէպի փողոց խուժեց պատերազմի վերջին լուրերը կարդալու մեծ փափաքով մը: «Պատերա՜զմ», կ'աղաղակէր բազմութիւնը. ճաբոնցի բոլոր չափահասները, ի բաց առեալ ծերերը եւ որբեւայրիներու զաւակները, դրօշի տակ գալու կոչում ունէին: Թոքիչօ (փոքրիկներուն հայրը) այս բարձր կոչին հնազանդելու անկարելիութիւնը կը տեսնէր ցաւով, քանի որ ան դեռ կարգադրած չէր զաւակները մէկու մը խնամքին յանձնելու խնդիրը: Թոքիչօ ի զուր չրջեցաւ տունէ տուն, փողոցէ փողոց, նպատակը իրագործելու համար: Հայրենիքի կոչս սէրը օր օրի կը բորբոքէր ու կը հրահրէր իր քաջութիւնը՝ որ օր առաջ պատերազմի դաշտը դիմէ: Հետեւեալ օրը, Թոքիչօ մանկիկը կռնակը կապած եւ միւս երկու փոքրիկներն ալ ճիճրիճային մէջդրած՝ մօտակայ գիւղեր կ'երթար, վերջին փորձ մըն ալ ընելու զանոնք տեղ մը տեղաւորցնելու համար: Բոլոր ջանքերը ի դերեւ ելած՝ տուն կը վերադառնար: Ճամբան հանդիպեցաւ հաճոյադէմ գիւղացի կնոջ մը որ իր երկու զաւակներուն հետ բրինձի արտի մը մէջ կ'աշխատէր: Անոր ուրախ դէմքը եւ հաճոյալի նայուածքը մեծ վստահութիւն ներշնչեցին յուսահատ Թոքիչոյին, իր աղերսը անոր յայտնելուն բաղձացած արդիւնքը ձեռք բերելու համար: Կինը համակրութեամբ ունկնդրեց անոր յուզիչ պատմութեանը եւ ըսաւ. «սիրով եւ մեծ ուրախութեամբ պիտի ընդունէի ձեր աղերսը, եթէ իմ էրիկս ալ պատերազմի դաշտը գացած չըլլար: Անոր երթալէն ի վեր բոլոր տնական գործերը վրաս ծանրացած են եւ ստիպուած եմ ինը անձի ապրուստ հայթայթել կանացի ուժովս: Կը խնդրեմ չյուսահատիք, հաճեցէք ուրիշ տեղ մը դիմել, թերեւս յաջողիք»:

Թոքիչօ քաղաքավարութեամբ մը իր անկեղծ շնորհակալութիւնը տիկնոջ յայտնելէ վերջ՝ ճամբան շարունակեց:

Դիշեր է: Փոքրիկները անուշ քուն մը կը վայելեն իրենց հօրենական խրճիթին մէջ, բայց Թոքիչոյին համար քնանալ անկարելի է: Անշուշտ պէտք է որ հետեւեալ օրը պատերազմի դաշտը սեկնող զօրագունդին հետ միանայ. հակառակ պարագային պիտի ձերբակալուի իբր դասալիք: Թոքիչոյի մարմինը սարսռաց այս ասղնտող խորհուրդին առջեւ: Ցուշիկ մը դուրս ելաւ անկողինէն: Աղօտ լոյս մը հազիւ թէ տեսանելի կ'ընէր տան առարկաները: Խարխաբելով բան մը կը փընտրուէր. փնտռածը դանակ մըն էր: Վերջապէս գտաւ զայն: Դանակին ծայրը լայն էր եւ պէտք եղածին չափ ալ հատու չէր. սրբցընել պէտք էր: Դուրս ելաւ, յեսանաքարը գտաւ: Շեղբին եւ յեսանաքարին չփումէն գոյացած ձայնը կարծես թէ կենդանի էակի մը ձայնին նման կը հնչէր իր ականջին: Բնազդմամբ ակնարկ մը նետեց քնացող անմեղ ձագուկներուն վրայ: Դանակը պէտք եղածին չափ սրցած էր. հեռուէն տաճարին ժամացոյցը բարձրաձայն կէս գիշերը կը ծանուցանէր: Այս ձայնը խոր քունի մէջ թաղուած մանուկներէն մէկը արթնցնելու չափ զօրաւոր էր. ան դարձաւ աս ու ան կողմ եւ անկողինէն դուրս ձգեց բազուկ-

ներէն մէկը։ Պլպլացող լոյսը մարած էր։ Առաջին մահացու հարուածը պզտիկը ընդունելու էր, միւսները չսրթնցնելու համար։ Որդեասպան հայրը անմեղ զոհին պարանոցը կը քննէր, յարմար տեղը խոթելու անիծեալ գործիքը։ Պզտիկին գործը լմնցած էր և պէտք էր միւսներուն գործն ալ լմնցնել։ «Ի՞նչ, կարգը հիմա անդրանիկի՞ն է. անհաւատալի բան», կը խորհէր ցնորեալ դժբաղդ հայրը։ Մտարերեց այն ժամը, երբ ինք եւ իր ողբացեալ տիկինը զանոնք տաճար տարած եւ հմայեկներ գնած էին անոնց համար, հմայեկներ որոնք ապագային զաւակները զանազան առաքինութիւններով օժտելու խոստում ունէին։ Ձեռքերը կը դողդղային, պաղ քրտինքի քանի մը կաթիլներ երեսն ի վար գլորեցան։ Իրեն այնպէս կը թուէր թէ՝ դանակը ձեռքին մէջ կենդանի էակի մը նման կը շարժէր եւ ձեռքին մէջ մխուելու մեծ ճիգ կը թափէր։ Ի՞նչ, այնչափ վատասի՞րտ էր այս բոլոր անցուդարձերէն վերջ. երբե՛ք։ Եղեռնական գործը լմնցած եւ հայրենիքի սիրոյն համար էն մեծ զոհը հայրենասիրութեան սեղանին վրայ ողջակիզուած էր։ Անոնց անկենդան մատղաշ դիակները կարմիր վերմակին մէջ փաթթելով ճիճրիճեանին մէջ տեղաւորեց։ Դողդոջուն ձեռքերով ճիճրիճեան քաշելով կը յառաջանար այն ճամբով՝ որուն վրայէն անցուցած էին տղոց ողբացեալ մայրիկը, վեց շաբաթ առաջ։ Երկինքը ջինջ ու ժպտուն դէմքով մը կը փարատէր երկրի թանձր խաւարը եւ արծաթափայլ լուսինն ալ առատօրէն կը սփռէր իր լուսաւոր ճառագայթները Թոքիչոյի չորս կողմը, այնպէս որ անկարող եղաւ առանց դժուարութեան գրտնել իր ողբացեալ տիկնոջ գերեզմանը և իր գործը դիւրացնելու համար քանի մը յարմար գործիքներ։ Թոքիչոն փոսը պատրաստած էր։ Ձայն արմաւենիի կանանչ տերեւներով պատելէն վերջ՝ տեղաւորեց զանոնք իրենց սիրելի մօր ոտքերուն քով։ Ա՛հ, որչա՛փ երջանիկ պիտի ըլլար եթէ ինք ալ ողջ ողջ պառկէր իր ձագուկներուն կուչտը։ սակայն պէտք էր որ իր դերեզմանը ըլլար անծանօթ, անծանօթ երկրի մէջ։ Փութով մը փոսը հողով լեցնելէն վերջ, ձեռքերը ծալլած աղօթք մը արտասանեց։ Գիշերը կը պատրաստուէր մէկդի առնել իր վարագոյրը երբ Թոքիչոն սկսած էր իր քայլերը դէպի տաճարը ուղղել։ Տաճարի աշտարակին քովը կը կենար խոռոչաւոր քար մը սուրբ ջուրով լեցուն, որով տաճարը աղօթք ընելու մտնողները կը սրբուէին։ Մէկ կողմը կար սափոր մը եւ անոր քովը ալ ճերմակ անձեռոց մը։ Թոքիչոն ձեռքերը հոս լուանալէն վերջ դէպի տաճարը քալեց։ Մերուկ քահանայ մը տաճարին դուռները կը բանար։ «Կը խնդրեմ չուտով հոս եկուր, քեզմէ խնդրելիք չնորհք մը ունիմ», ըսաւ Թոքիչօ ծերուկ քահանային։ Պահ մը վերջ կղերը Թոքիչոյի քովը կայնած էր։ Պատմեց իր քստմնելի արարքը ու ըսաւ. «գործս լմնցած է, կեանքս հայրենիքիս սիրոյն համար զոհելու պատրաստ եմ։ Ահաւասիկ տաճարին դրան առջեւ կը կենայ ճիճրիճեան, զայն քեզ կը նուիրեմ։ Քեզմէ կը խնդրեմ որ վերադարձիս աղօթես կնոջս եւ զաւակներուս համար»։ «Այս ալ ընդունէ, ըսելով երկնցուց անոր զաւակներու արիւնով ներկուած վերմակը եւ գլուխը ծռելով «չնորհակալ եմ, մնաք բարով», ըսաւ ու մեկնեցաւ։

Մարտ է։ Ամբողջ ժողովուրդին մէջ եռում ու զեռում մը կայ։ Արեւը կը փայլի հաղարաւոր ծածանող դրօշներուն վրայ։ Փողոցները բազմութեամբ խռնուած են. զօրանոցներու առջեւ աւելի խիտ է բազմութիւնը, որովհետեւ պատրաստ գունդերը պատերազմի դաշտը մեկնելու վրայ են։ Փողահարը կը հնչէ։ Զինուորագիրներուն անունները կը կարդացուին բարձրաձայն։ «Թոքիչո՞ Մաթսիսումո՞»։—«Ներկայ»։ Զինուորական քայլերգը քաղցրաձայն կը հնչէ։ Ո՛չ ոք ա՛յնչափ սիգօրէն կը քալէր որչափ

թոքիչոն (1)։ Մարդասպան մըն էր։ —Այո՛, մարդասպան մը ուրիշներու կարծիքով, իսկ ճշմարիտ հերոս մը՝ Ճաբոնցիներու դատաստանով։

Լեռնային գիւղի մը տաճարին մէջ ծերուկ քահանայ մը հմայեկներ կը ծախէ իր հայրենիքին հաւատարիմ անձի մը՝ որ յաղթութեամբ ու փառքով պսակուած պատերազմի դաշտէն վերադարձած է։ Քահանան ինք անձամբ կը չինէ հմայեկները, իւրաքանչիւրին մէջ զետեղելով կտոր մը այն վերմակէն որ այն անմեղներուն արիւնովը ներկուած էր։

Թարգմ. Վ. Մ. ՄԻՐԱԳԵԱՆ

---

(1) Այս զարմանալի և միանգամայն իրական պատմութեան հերոսը գեռ կ'ապրի եւ գործոն պաշտօն մը ունի ճաբոնական բանակին մէջ։

ԹՈՔԱԽՏԻ ՎՐԱՑ

ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գրեց՝ ՏՈՔԹ. ՅՈՎՍ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ժողովուրդին հասկնալի լեզուով մը՝ բացատրուած է ա՛յնքան տարածուած եւ վրտանգաւոր այս հիւանդութեան բնութիւնը։ Ցստակօրէն ցուցուած են վարակումէ զերծ մնալու պարզ կերպերն ու դարմանումի ամէնէն բանաւոր եղանակները։ Ամէն մարդու եւ ամէն տան անհրաժեշտ պէտքը։

ԳՐՆԸ՝ ՄԻԱՑՆ 60 ՓԱՐԱ

Դիմել՝

ՊԱՂԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆ, Կ. ՊՈԼԻՍ,

Կամ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ, ՊԱՐՏԻԶԱԿ,

(3—10)

ԳՈՅՆԵՐՈՒՆ ՈՒՍՈՒՄԸ

Միայն երեք նախնական գոյներ կան իբր ներկ, որոնք են կարմիր, դեղին եւ կապոյտ։ Միւս չորս գոյները, այսինքն կանանչը, լեղակը, նարնջագոյնը և մանիշակագոյնը, որոնք հատուածակողմի լուսապատկերին եւ ծիածանին մէջ կը տեսնուին, արուեստական կերպով կը կազմուին՝ երեք նախնական գոյներու բաղադրութենէն։ Բոլոր միւս գոյները, ինչպէս թխագոյնը, վարդագոյնը, բաց դեղնագոյնը, գորշ-կապոյտը և այլն, ծագում կ'առնեն եօթը գլխաւոր գոյներէն։

Կարմիրն է վարդին եւ հարսնուկին, սուտակին ու կարկեհանին, կրակի բոցին և մարմինին կեանք տուող արիւնին գոյնը։ Կարմիրը առաջին գոյնն է որ երախային ուշադրութիւնը կը գրաւէ, եւ վերջին գոյնը՝ որ զանազանելի կ'ըլլայ վերջալոյսին։ Կարմիրը այն գոյնն է որ ցուլը կը կատղեցնէ, եւ խոխոջող հնդկահաւը կռիւի կը գրգռէ։ Այս գոյնը միւս բոլոր գոյներէն աւելի սիրելի է նուազ զարգացեալ մարդոց, բոլոր տղոց, և հեշտասէր բնաւորութիւններու։ Պապական եկեղեցիին կարտինալները կը հագնին կարտինալի կարմիր կոչուած մութ կարմիր պատմուճաններ։ Կարմիրը Մեծն Բրիտանիոյ զինուորներուն համազգեստին գոյնն է։ Երկու կարմիր խաչաձեւ գիծեր, ճերմակ յատակի մը վրայ, կը կազմեն «Կարմիր Խաչի Ընկերութեան» ծանօթ նշանը, որ կը ցուցնէ պատերազմի քաջութիւնը միացած՝ գթութեան հետ։ Կարմիրը ընդհանրապէս նկատուած է ջերմութեան և քաջութեան գոյնը։

Դեղինը, կարմիրը և նարնջագոյնը երեք փայլուն գոյներն են։ Դեղինը երբ զօրաւոր և սաստիկ է էն չլացուցիչ եւ էն շողշողուն գոյնն է։ Դեղինը փայլփլուն ոսկիին ու բոցավառ արեւին գոյնն է։ Դեղինը հասուն ցորենի հատիկներուն և ցորենի արտերուն

գոյնն է, հունձքի ժամանակ, երբ կը համբարուի աշխարհին հացը։ Այս պատճառներուն համար դեղինը կը համարուի հարստութեան եւ զօրութեան խորհրդանշանը։ Դեղինը ընտանի կենդանիներուն, ինչպէս դեղձանիկին ու ոսկեձուկին, և հաճելի արեւադարձային պտուղներուն, ինչպէս ադամթուզին ու լեմոնին գոյնն է։ Դեղինը չքանչանին գոյնն է քուէտուութեան մէջ կիներու հաւասարութիւն դաւանողներուն, որոնք կը հաւատան թէ ոսկեղէն կանոնը բոլոր մարդկային սեռին համար ղրուած է, եւ ոչ թէ միայն ի նպաստ արական սեռին։ Դեղինը Եգիպտացիներուն սուգի գոյնն է, եւ պուտտայականներուն սուրբ համարած գոյնը, ուստի իրենց քուրմերը դեղին պատմուճաններ կամ վերարկուներ կը հագնին։ Դեղինը սարսափեցուցիչ գոյն մըն է՝ երբ կը տեսնենք տատանող դրօշի մը ձեւով, վասն զի այդ ատեն կ'ազդարարէ թէ համաճարակ մը կը տիրէ մերձակաները։ Աշխարհի էն մահացու եւ էն զազրելի գետերէն մին է Զինաստանի հռչակաւոր Դեղին Գետը, որ օձապտոյտ է, եւ շարունակ նոր փոսերու եւ խորերու կը բաժնուի, կամ կ'ողողէ իր եզերքները. արդարև Զինաստան կը կոչուի «Դեղին Կայսրութիւնը»։ Բոլոր ախտերու եւ ոչ մէկը աւելի սոսկալի է քան արեւադարձային երկիրներու դեղին տենդը։

Կապոյտ գոյնը կը համարուի ճշմարտութեան եւ հաստատամտութեան խորհրդանշանը։ Այս է երկինքին, լիճին ու ծովուն գոյնը։ Անոնք որ կը շահին մրցանակը, կամ արշաւին մէջ կ'անցնին իրենց մրցակիցները կապոյտ ժապաւէն մը կը կրեն իբր նշան իրենց յաջողութեան։ Կապոյտը էն վայելուչ գոյներէն մէկն է կապուտ աչուի կոյսին համար։ Կապոյտը գոյներու էն պաղը կը կոչուի, եւ արուեստագէտները շատ դժուարութիւն կը կրեն զայն յաջողապէս նկարելու համար։ Բայց և այնպէս կարմիրէն ետքը կապոյտն է էն ժողովրդական գոյնը։

Ամէնէն քիչ կը հանդիպինք բնութեան մէջ նարնջագոյնին։ Այս գոյնը խիստ տաք եւ ճոխ է, չքեղ ազդեցութիւն մը կը թողու, բայց քիչ մը չափազանց է։ Զպիտի ուզէինք բաժնուիլ հրաշէկ բծաւոր շուշանէն, կամ քաղցրիկ նարինջին ոսկեփայլ գոյնէն, կամ թէ բոցավառ արեւամուտին շողշողուն տեսքէն։ Բայց եւ այնպէս նարնջագոյնէն ամէնէն շուտ կը ձանձրանանք։ Չենք ուզեր հագնիլ, վասն զի մեր աչքերը կը յոգնեցնէ, եւ շատ դժուար է նրդաչնակութեամբ խառնել ուրիշ երանգներու հետ։ Նարնջագոյնը Բողոքական Իռլանտացիներուն գոյնն է։

Կանանչը յարգուած, սիրուած գոյն մըն է։ Կանանչը համարուած է յոդդզդութեան խորհրդանշանը։ Շատեր չեն քնանար կանանչ թղթոտուած սենեակի մէջ։ Նշանաւոր իրողութիւն մըն է թէ կանանչ ներկերէն շատերը թունաւոր են։ Ամէն Իռլանտացի պատրաստ է երդում ընել «Զմրուխտի Կղզի»ին (Իռլանտա) վրայ, եւ եթէ պապական է, Սբ. Փէթրիքի օրը կը կրէ կանանչ ժապաւէնը, որ Իռլանտայի պաշտպան սուրբին չքանչանն է։

Առաջին կնոջ եւ առաջին այր մարդուն հագած հանդերձը չինուած էր կանանչ նիւթէ, կանանչ թուզի տերեւներու ընտիր երանգէն։ Այս գոյնին նկատմամբ զարմանալի բան մը սա է թէ բնութիւնը կանանչը ամառուան եղանակին մէջ ծայրայեղորէն կը չռայլէ, բայց միայն իբր տերեւ ու սաղարթ, կամ միայն բուսական աշխարհին ստորին խաւերուն համար, ինչպէս են խոտեր եւ դէզեր։ Բնութիւնը կը գարշի կանանչէն իր ծաղիկներուն համար, եւ կ'արտադրէ կանանչ թերթերով ծաղիկ մը անսովոր պարագաներու տակ միայն եւ քիչ անգամ։ Բացի մօտեցող կիկլոնի մը կանանչկէկ գայրոյթին ժամանակէն, կամ երբեմն երեկոյեան երկինքին երեսը երեւցածէն, բնութիւնը երբեք կանանչ չնկարեր

երկինքը կամ ամպերը, թէեւ միւս բոլոր գոյները կ'երեւան արեւամուտի եւ արեւածագի երկինքին վրայ։

Ներկարարին արհեստը լեղակին հետ է, որ կ'ըսուի թէ արուեստակօրէն արտադրուած առաջին գոյնն է։ Մելամաղձոտին զգացումները կը նմանին էն մութ լեղակին։ Անգլիոյ նաւաղները լեղակ կամ ծովային կապոյտ կը հագնին։ Այս մութ երանգը փոթորիկի ամպերուն եւ բռնաբունչ հովերէ քշուող ջուրերուն գոյնն է։ Հին Հռոմայեցիք պատշաճաւորէն իրենց սուգի գոյնը ըրած էին այս արհաւիրքի եւ փոթորիկի գոյնը։

Մանիշակագոյնը վիշտի և տրամութեան խորհրդանշանն է։ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ մանիշակագոյնը կը գործածուի սեւը թեթեւցնելու համար, եւ իբր երկրորդական սուգի գոյն։ Այս երանգը գոյնն է մանիշակին, ծաղիկներու էն սիրելիին, նաեւ Մեծն Նաբոլէոնի սիրական գոյնը։ Մանիշակը կը տեսնուի Գաղղիացիներուն գլխարկներուն վրայ, անոնց պարտէզներուն եւ դահլիճներուն մէջ։ Էօժէնի կայսրուհին, որ այն ատեն կուսանի կոմսուհին էր, փափկօրէն յայտնեց հրապարակաւ իր նշանախօսութիւնը Նաբոլէոն Գ.ի հետ՝ երեւնալով մեծ պարահանդէսի մը մէջ չքեղ ու ճոխ մանիշակագոյն շրջազգեստով մը, որ խնամով զարդարուած էր մանիշակներու փունջերով։ Մանիշակագոյնը կամ ծիրանեգոյնը էն ճոխ գոյներէն մէկն է. եւ «արքայական ծիրանին» ժամանակաւ միայն թագակիրները կրնային օրինաւորապէս հագնել։ Հին արքայական ծիրանին կամ Տիւրոսի ծիրանին, արտադրուած էր Միջերկրական ծովուն մէջ գտնուող պզտիկ խեցեմորթէ մը։ Իւրաքանչիւր խեցեմորթէն կ'ելլէր միայն մէկ կաթիլ ծիրանեգոյն ներկ։ Երբ այս խեցեմորթը սկսաւ քիչնալ, մինչ խնդրանքը հետզհետէ կը չատնար, այս գրեթէ անհայթայթելի ներկին գինը այնչափ բարձրացաւ որ մէկ լիտր մետաքս կամ բուրդ ներկելու համար պէտք էր վճարել իբր 38 օսմ. ոսկի։ Արդի տարբերութեան միջոցաւ նոյն ճոխ գոյնը կը չինուի գրեթէ մէկ դահեկան ծախքով։

Ոչ ճերմակը ոչ ալ սեւը գոյներ են։ Երբ բոլոր գոյները կը միանան լոյսի միակ շառաւիղի մը մէջ, ճերմակը յառաջ կուգայ։ Ճերմակը խորհրդանշանն է լրութեան կամ կատարելութեան, ինչպէս նաեւ խաղաղութեան ու անբծութեան։ Ճերմակ դրօշակը ճանչցուած է բոլոր աշխարհի վրայ իբր զինադադարի նշան։ Ճերմակ ժապաւէնը չքանչանն է ժուժկալութեան ընկերութիւններու։ Զինացիներուն մէջ ճերմակը սուգի գոյնն է, բայց մարդկութեան մնացեալ մասը կը գործածէ ճերմակը հարսնիքներու, խնճոյքներու եւ հանդէսներու առթիւ. դպրոցական աղջիկներ շրջանաւարտ կ'ըլլան ճերմակ շրջազգեստներով։ Պօնար կ'ըսէ. «Մանուկը, հարսը եւ մեռելը ամէնքն ալ կը հագնին ճերմակ հանդերձներ. հագիր միակ չքանչանը, միակ անբիծ, մաքուր երանգը, օրօրոցին, հարսանեկան սրբահին եւ պատանքին»։

Սեւը յառաջ կուգայ լոյսի բոլոր շառաւիղներուն սպառելէն։ Սեւը խորհրդանշանն է վիշտի, տառապանքի, նեղութեան, ընկճման, սուգի, չարիքի, մեղքի եւ յանցանքի։ Ծայրագոյն արեւելքի մէջ սեւը խորհրդանշանն է ծառայութեան ու նուաստութեան։ Սեւ ժանտախտը համաճարակներու էն սոսկալին է։ Ծովահէնին սեւ դրօշը կը նշանակէ աւազակութիւն ու մահ։ Մարդիկ կը հաւատային թէ կախարդին կատուն սեւ է, առանց մէկ ճերմակ մազ մը ունենալու։ Սեւ ներկուած է նոյն իսկ սատանան։ Ուստի սնապաշտութիւն, նախապաշարում ու սովորութիւն միանալով կ'ընեն սեւը գոյներուն «նոխազ քաւութեան»։

Քաղեց
ԷԼԻԶ

Ցաւով կը ծանուցանենք թէ, ծանօթ գրագէտ Օննիկ Զիֆթէ-Սարաֆ, դժբաղդութիւնը ունեցաւ կորսնցնելու իր հայրը,

ՀԱՃԻ ԳՐԻԳՈՐ ԷՖ. ԱԲԻՍՕՂՈՄԵԱՆ

Թուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ հինգշաբթի օր Գատրգիւղի եկեղեցիին մէջ, եւ մարմինը հանկէ Սկիւտարի աղտ գերեզմանատունը փոխադրուելով, ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք Տիար Զիֆթէ-Սարաֆի, եւ իր ընտանիքին։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

Հայերէն Հոգեւոր Երգարանի սրբագրութեան Ցանձնաժողովը՝ որ 1903ի աշնան կազմակերպեցաւ, այն ատեն Աւեստաբերի (Թ. 50) եւ Բիւրակնի (Թ. 48) միջոցաւ հրաւէր կարդաց ամբողջ հայախօս Աւետարանական եկեղեցիներու եւ եղբայրներու, որպէս զի իրենց եկեղեցիներու և ընտանիքներու մէջ երգուած եւ սիրուած երգերը՝ զրկուած ցուցակներուն մէջ նշանակեն. եւ երգարանէն դուրս ըլլալով յորինուած կամ թարգմանուած երգերն ալ մեզի զրկեն անոնց յարմարագոյնները նորին մէջ դնելու համար։

Մեր այս հրաւէրին պատասխանեցին Բիւթանական, Կիլիկեան եւ Խարբերդի Սինոդներու դաշտին մէջ գտնուող Հայ-Աւետ. եկեղեցիները, նաեւ Ամերիկա, Ռուսիա եւ Պարսկաստան գտնուող Հայ.Աւետ. եկեղեցիները, Եփրատ Գոլէճ եւ մեր գրագէտ բարեկամները, այնպէս որ այսօր ի վիճակի ենք յայտարարելու թէ՝ գործը իր սաղմնային վիճակէն իրականի վերածուած է եւ անոր արդիւնքը կրնանք ուրախութեամբ ծանուցանել։

Վերոյիշեալ չորս Միութեանց եւ անոնցմէ դուրս գտնուող եկեղեցիներէ 63 տարբեր տեղերէ մեր հրաւէրներուն պատասխան ստացանք. այդ 63 ցուցակին մէջ մեծամասնութիւն շահող եւ նոր երգարանին մէջ մնալու պատիւը ստացող երգերուն թիւն է 232։ Ասոնք մեր նախկին յայտարարութեան համաձայն՝ շատ թեթեւ սրբագրութենէ մը մնայն պիտի անցնին, անզգալի ըլլալու աստիճան։

Մեր տրամադրութեան տակ դրուեցան նաեւ 200է աւելի նոր երգեր, որոնց մէջ կային լատինական, յունական, անգլիական, գերմանական, դաղղիական եւ ամերիկեան եկեղեցիներու մէջ երգուած գեղեցիկ եւ հրահանգիչ երգեր, ընտիր եղանակներով, որոնք ամէն բարեպաշտ սրտերու պիտի ազդեն։ Ասոնցմէ ընտրուեցան 100ի չափ։

Նուագ. Սրբ. երաժշտութեան, երգեր եւ եղանակներու, Աւետարաններու եւ Քնարներու մէջ ցրուած երգերը եւ եղանակները՝ որոնք որ թելադրուած էին, ընդունուեցան։ Լուսաւորչական եկեղեցիի չարականներէն ընդունուեցան 8 հատ, որոնց 5ը թարգմանութիւն են աշխարհաբարի՝ Գեր. Ե. Եպիսկ. Դուրեանէ։

Ասոնց ամէնը մէկտեղ առնելով՝ երգերուն թիւը 346ի կը հասնի. կարգ մը խիստ կարեւոր նիւթերու վրայ 15ի չափ երգեր պատրաստուելու վրայ են, որով ամբողջ երգերը 360է աւելի պիտի չըլլան։

Իբրեւ յաւելուած պիտի դրուին անթեմներ, փոփոխակի ընթերցուածքներ, հաւատքի դասաւորութիւնը, Առաքելական Հանգանակը ևն. ևն., ինչպէս որ արդէն ծանուցուած են։

Հին Երգարանին նիւթերը եւ կարգը փոխուած եւ ճոխացած է. նոր նիւթեր դրուած եւ անոնց համեմատ նոր երգեր յորինուած եւ զետեղուած են։

Ցանձնաժողովս այս ամէնը կարգադրած ըլլալով, ամբողջ ձեռագիրը պատրաստ վիճակի մէջ է եւ երեք օրինակ կը պատրաստէ Մէարիֆին ներկայացնելու համար, այնպէս որ քանի մը ամիսէն մեր տպագրիչ Վսեմ. Յակոբ Էֆ. Մատթէոսեան՝ պիտի սկսի տպագրել եւ մեծ յոյս ունինք որ, եթէ Տէրը կամենայ, 1906ին մեր ժողովուրդը իր ընտրած, իր սիրած երգերեն բաղկացեալ, ճոխ, կոկուած եւ սրբագրուած գեղեցիկ երգարան մը պիտի ունենայ։

Կը մնայ մեր շնորհակալութիւնը յայտնել ամբողջ Հայ-Աւետարանական եկեղեցիներու եւ գրողներու ու Եփրատ Գոլէճի՝ իրենց թանկագին աջակցութեան համար, զոր նուիրեցին մեզ. նաեւ Յակոբ Էֆ. Մատթէոսեանի՝ որ պէտք եղած դրամական օգնութիւնը չզլացաւ մեզ՝ գործը դիւրացնելու համար։

Ի դիմաց Երգարանի Ցանձնաժողովին
Ա. Կ. ՍԻՎԱՍԼԵԱՆ

21 Ապրիլ 1905 Մարզուան

Յ. Գ. Ցանձնաժողովին միւս անդամներն են՝ Տեարք Բրօֆ. Յակոբեան, Գ. Կիւլեան եւ Արշակ Տաղլեան։

ԶԱՏԿԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ (*)

Գոհաց՛ք Տէրոջմէն ինչու որ բարի է, ինչու որ Անոր ողորմութիւնը յաւիտենական է: Նոր երգ երգեցէք Անոր որ՝ անապատը ծաղիկներով կը գեղազարդէ, եւ կանանչ պատմուճանով կը պճնէ հովիտը: Գիշերը ցորեկուան կը փոխէ և մահէն յաւիտենական կեանք յառաջ կը բերէ: Այսօր նոր լոյս մը ծագած է լեռներուն վրայ, որոնք բարձրաձայն կ'աղաղակեն թէ յարութիւնը եւ կեանքը յաւիտեան կը մնան:

Զսեռուան չղթաները խորտակուած են, եւ երկիրը կակուղցած է օրհնաբեր անձրեւներով: Զատիկը՝ մարդոց որդիները աւելի մօտ կը բերէ լոյսի աղբիւրին, որովհետեւ Տէրը այսօր կը յայտարարէ թէ Իր տիեզերքը մնայուն է, թէ հոգին անմահութիւնը ստոյգ է: Ան մօտ կը բերէ մեզ յաւիտենական կեանքին, եւ Իր բարութիւնը յաւիտեան կը մնայ:

Զատիկը Տէրոջմէն եկած խոստումն է թէ՝ ինչպէս որ բնութիւնը կը վերակենդանանայ, անանկ ալ՝ ինչ որ մարդուն մէջ լաւագոյն եւ ազնուագոյն է պիտի արթննայ եւ նոր թռիչ պիտի առնէ: Շուշանները վեր կը բարձրացնեն իրենց՝ սուրբ, սպիտակ բաժակները, որոնք լեփլեցուն են Աստուծոյ սիրոյն ճառագայթներով: Զէ՞ որ Տէրը կը յայտնէ Իր սէրը նաեւ ծաղիկներուն բողբոջելովը եւ կանանչներուն վերընձիւղելովը: Անոնք մեծ ճշմարտութիւններու սիրուն թարգմաններն են: Ամէն տարի ձմեռը կը մերկացնէ զանոնք, եւ ամէն գարնան անոնք վերստին կը պճնուին: Ամէն գարուն յայտնութեան գիրքէն նոր էջ մը է, որուն մէջ կը կարդանք թէ կեանքը յաւիտենական ծնունդներու շարք մըն է. անիկա վախճան չունի, այլ յաւիտեան կը մնայ:

Գարնան տօնախմբութիւնը՝ մարդուն տրուած յուսալիր խոստումին չափ հին է: Հրեաները ունէին իրենց Պասեքը. Հռոմայեցիները ունէին մասնաւոր տօն մը (Megalensia) ի պատիւ մայր բնութեան. եւ սակայն ոչ Հրեաները եւ ոչ Հռոմայեցիները կրցան լիովին ըմբռնել գարնան պատգամը: Քրիստոս աւելցուց նոր խորհուրդ մըն ալ թէ՝ կայ նոր ծնունդ եւ յաւիտենական երիտասարդութիւն հոգիին համար: Մենք գիտենք թէ այս կեանքը կը սկսի մարմինին մէջ, բայց երբ հասնի հոգիին՝ հոն կը բողբոջի եւ կը բերէ պտուղ որ յաւիտեան կը մնայ:

Յաւիտենական կեանքին վրայ մեր ունեցած հաւատքը կ'առաջնորդէ մեզ հաւատալու նաեւ բարի գործերու եւ առողջ զաղափարներու: Բարի մարդը կ'աշխատի ու կը տքնի, որովհետեւ գիտէ թէ իր աշխատութեան արդիւնքը պիտի մնայ շատ երկար ժամանակ, երբ ինք շատոնց քաշած է իր ձեռքը բահէն եւ արօրէն: Բարի մարդը կը նուիրէ ինքզինքը աշխարհի եւ բոլորովին նոր կ'ընէ զայն: Ան օրհնեալներուն խումբէն է որոնք կուրութենէ՝ տեսութիւն կը ստանան, քառսէն՝ կարգաւորութիւն յառաջ կը բերեն եւ մահէն կեանք: Առաջին Զատկի առաւօտէն ի վեր մարդուն հոգին կը փայլի անհատնում լոյսով մը, որովհետեւ այդ փառապանծ առտուն ան նայեցաւ յարուցեալ Քրիստոսի լուսաշող դէմքին վրայ եւ հասկցաւ թէ Աստուծոյ տիզերքը դէպ ի կործանում չդիմեր, այլ դէպ ի փառաւոր ծնունդ. այո՛, անիկա յաւիտեանս յաւիտենից կը մնայ:

ՀԷԼԷՆ ՔԷԼԼԸՐ

Թարգմ. ՕՐ. Ա.

(*) Զատկի թիւին մէջ հրատարակելի այս յօդուածը մեզի ուշ հասած ըլլալով, այսօր միայն կրցանք հրատարակել: Գրուածքը խորհրդածութիւնն է Հէլէն Քէլլրի, որ, ինչպէս յայտնի է Բիւրակնի ընթերցողներուն, այն կոյր, խուլ, համր ամերիկուհին է, որ մեծ համբաւ կը վայելէ աշխարհի մէջ, իր ստացած գօլէճական դաստիարակութեան պատճառով, հակառակ երեք զգայարանական ձիրքէ զրկուած ըլլալուն:

ԾԱՆ. ԽՄԲ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ռուս տորմիղները մայիս 9ին միացան Բատարանի հրուանդանին մօտերը. ո՛ եւ է լուր չկայ։ Թօքիոյէ կը հեռագրուի թէ Ճաբոնցիները մեծ անձկութեամբ կ'սպասեն ռուս տորմիղներուն միացման։ Ցամաքային կռիւները բոլորովին մոռցուած են, որովհետեւ ռուս միացեալ տորմիղը աւելի գերազանց է ճաբոնական նաւատորմէն։ Ռուս նաւատորմին գերազանցութեան վրայ այնքան հոգ չըներ ժողովուրդը, որքան այն իրողութեան վրայ թէ Ծովակալ Թոկո չուզեր մէկէն կռիւի մտնել, Ճաբոնի բախտը չվտանգելու համար։

* Մանչուրիոյ ռազմադաշտին գործողութեանց դադարը վերջանալու մօտ է։ Ճաբոնցիները շատ մեծ ու թարմ ոյժեր տարին եւ Մուկդէնի ճակատամարտին պատճառած պակասներուն տեղը կատարելապէս լեցուցեցաւ։ Առնուած վաւերական լուրեր կը ծանուցանեն թէ ճաբոնական բանակը պատրաստ է, ընդունուած հրամանին վրայ, ուժգին թափով մը վերսկսելու իր յառաջխաղացումը։ Մարեշալ Օեամայի յառաջընթաց գունդերը արդէն իսկ բաւական հեռացած են ճակատէն, եւ սկսած են կռուիլ թշնամիին հետ։ Մէկ քանի օրէն ցամաքային մեծ կռիւներու լուրերն ալ պիտի հասնին։

Ճաբոնական վարչութիւնը Մանչուրիոյ մէջ

Ճաբոնական կառավարութիւնը կը զբաղի այն յատակագիծերուն պատրաստութեամբ, որոնց համաձայն Մանչուրիոյ մէջ Ճաբոնցիներէն գրաւուած երկիրներուն զինուորական վարչութիւնը քաղաքային վարչութեան պիտի փոխանցուի։ Բանակին սպաները առաջուան պէս վարչութեան գլուխը պիտի մնան, եւ քաղաքային մասնագէտներ եւ ոստիկաններ պիտի գործակցին իրենց։ Կ'սպասուի որ Զօր. Քամիս կառավարիչ անուանուի Լիաոդոնկի։ Մանչուրիոյ երկիրներուն կառավարիչները չորոշուեցան դեռ։ Վարչութեանց ծախքերու հայթայթման համար նոր տուրքեր պիտի սահմանուին։

Ճաբոնական յառաջապահ տորմիղը

Ճաբոնցիները Ամոյէ մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս եւ Ֆորմոզայի շուրջը արագընթաց յածանաւերէ բաղկացեալ պահակագիծ մը հաստատեցին։

* Ծովակալ Ռոժտեսդվենսքիի բռնած ընթացքով Ֆրանսայի չէզոքութեան շարունակ բռնաբարման դէմ Ճաբոնի ազգու բողոքին վրայ Ֆրանսա վերջապէս ստիպուեցաւ խնդրել ռուս ծովակալէն որ դուրս հանէ իր նաւաբաժինը Հոնքոնգէ ծովածոցէն, ուր դացած էր ապաստանիլ Քամրան ծովածոցէն դուրս ելլել ստիպուելէն ետքը։ Կը կարծուի թէ Ռոժտեսդվենսքի հիմակ ալ պիտի երթայ ապաստանիլ Լէոնկեօ ծովածոցին մէջ, որ Հայնան կղզիին հարաւ. արեւելեան ծովեզրին վրայ փոքր ծովախորշ մըն է։ Բայց որովհետեւ այս կղզին չինական հող է, խնդիր է թէ ո՞ր չափ ատեն թոյլ պիտի տրուի իրեն մնալ հոն։ Ռուս ծովակալը Նէպոկադովի կ'սպասէ անհամբեր։ Մինչ չեզոքութեան օրէնքին ոյժը, զոր բռնապէս յարգել կուտան Ռոժտեսդվենսքիի, զինքը մէկ ծովածոցէն միւսը կը վտարէ, Նէպոկադով ալ կարծես դիտմամբ կ'ուշանայ հասնիլ իրեն։ Սայկոնէ նոր ծանուցուեցաւ Պալթիկեան Գ. նաւաբաժնին երեւումը, որով դեռ բաւական օրեր պէտք են մինչեւ որ ռուս գլխաւոր նաւաբաժինը կարենայ միանալ իր օժանդակին։ Ճաբոնցիք ծովու վրայ հանդարտ կը սպասեն իրենց թաքստոցներուն մէջ, եւ դէպքերուն ընթացքին կը հետեւին։

Տեր եւ Տնօրէն
Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԹԻԻՃԵԱՆ

Տպագ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
Պապը Ալի ճ·ասսէսի Իպտամ լրագրին դէմ թիւ 38

Ձեռքի, ոտքի եւ ձեռքի ու ոտքի միանգամայն մեքենաներ կը գտնուին

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը ունենալ, որ վրեստև լաւ մեքենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ դեռ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց եւ տաղտուկի աղբիւր մըն է:

Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ՝

ՍԻՆԿԷՐԻ

մեքենան լաւագոյնն է. այս մեքենան ամենէն աւելի կատարելագործուածը, հաստատունը եւ դիւրագործածելին ըլլալուն՝ բովանդակ աշխարհի մէջ ամէն ոք Սինկէրի մեքենաները կը գնէ։

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատուներուն մէջ՝

ՇԱՐԱԹԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՎՃԱՌՈՒՄՆԵՐ

ԲԵՐԱ, Մեծ փողոց, Կալաթա_Սէրայի Լիսէին դիմաց.

ԿԱՀԱԹԱ 1. Սինկէր խան, Թիւնէլին ետեւը.
2. Գարաքէոյ, Թրամվէյին կայարանին դիմաց.

ՊՈՂԻՍ 1. Սուլթան համամ.
2. Սուլթան Պայազիտ. (34—50)

Դասերը եւ նորոգութիւնները ձրի.

Կատարեալ երաշխաւորութիւն

Մասնաճիւղեր գաւառներու բոլոր խաղաքներուն մէջ

Ակռայի հիւանդութեան որ եւ է տեսակը՝ ցաւ մըն է՝ որուն դիմադրել անհնար է, և որ մարդուս կեանքը զառնացնէ։ Ու անոր դարմանումին տեսակներն ալ՝ կը վերաբերին արուեստի մը՝ ամէնէն փափուկներէն է արուեստներուն։ Ո եւ է ատամնաբոյժ՝ ատամնաբոյժ է։ Բայց ամէն ատամնաբոյժ չի կրնար զոհացուցիչ կերպով կատարել ակռայի դարմանումն։ Պէտք է ուրեմն դիմել ատամնաբոյժի մը՝ որ վստահութիւն ներշնչած ըլլայ ամէն կերպով։

ԱՐԱՄ ԳԱՐԱԳԱՇ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Հաստատուած կարողութիւն մը ձեռք բերած է այս մասին։

Կատարեալ դարմանում ամէն տեսակ ակռաներու։ Մասնաւոր յաջողութիւն արհեստական ակռաներու զետեղման, բնականին անթերի գեղեցկութեամբը։ Ծանրիներէ ի վեր ձեռք բերած իր յաջողութիւնը եւ յաճախորդներու կողմէ գտած ընդունելութիւնը՝ լաւագոյն երաշխաւորութիւններն են՝ որ ակռայի կողմէ ո եւ է նեղուող՝ դիմէ Արամ Գարագաշի՝ վստահ թէ՝ յուսացածէն աւելի գոհ պիտի մնայ։

Կը գտնուի ամէն առաւ կանուխ Սկիւտար Իճատիէ իր բնակարանը. եւ ամէն օրէն մինչեւ 11½, Պոլիս Պանճէ Դարու, Պին-Պիր Զէչիտ դիմացը։ Եւ կիրակի օրեր՝ ժամադրութեամբ։

(11- 30)

ԹԷՅ ՄԻ ԳՆԷՔ

ԱՌԱՆՑ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԱՅՑԵԼԵԼՈՒ

Յ. ԵՒ Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կ. Պոլիս, Ճէլալ Պէյ խանի տակ. թիւ 10

ՈՒՐ ՊԻՏԻ ԳՏՆԷՔ

Կշիռով եւ զարդարուն տուփերով

եւ անճամեմատ ազան գինով

ԱՄԵՆԱՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՄԸ

Հնդկաստանի, Ճավայի, Սէյլանի, Չինաստանի

ԹԷՑԵՐՇԻ

եւ մանաւանդ մասնաւորապէս ներածուած **Ծարոնական Թէյ**

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՄԵՐ ՎԱՃԱՌԱՆԻՇԸ ՓՆՏՌԵՑԷՔ

Բոլոր Թէց ծախողներու քով

25--50